

IGEHIRDETŐ

EGYHÁZI BESZÉDEK GYŰJTEMÉNYE

Kiadják

Révész János

ev. lelkész

Soltész Elemér

ref. lelkész

szerkesztők

Megjelenik havonként

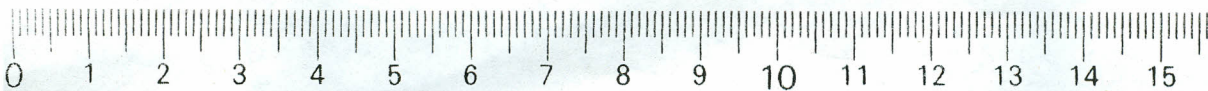
Tartalom

<i>Könyves Tóth Kálmán: Apostoli tanács a gonosz napokra. — Há-</i> <i>borus időben . . . . .</i>	489
<i>Rédei Károly: Az ember hasonló a fához. — Háborus időben . . . . .</i>	497
<i>Erdélyi Imre: Békesség, szabadulás. — Háborus időben, ősszel . . . . .</i>	502
<i>Smid István: Miért legnagyobb a szeretet? — Vasárnapi . . . . .</i>	507
<i>Takács Sándor: Menyegzői ruha. — Urvacsoraosztáskor . . . . .</i>	516
<i>Néhai Zábrák Dénes: Az én országom nem e világból való. —</i> <i>Reformációi . . . . .</i>	521
<i>Nánay Béla: Uj bor, uj tömlő. — Reformáció ünnepén . . . . .</i>	531

Kiadóhivatal
Nagybánya
Hid-utca 19. sz.

Nánásy István
nyomása
Nagybánya

Egész évre 12 K
Félévre . . 6 K
Negyedévre 3 K

Előfizetőinkhez. A novemberi számban vasárnapi és alkalmi beszédek lesznek. *Többeknek,* akik mostanában dolgozataikkal fölkerestek: kérjük szíves türelmököt. Mihelyt szerét ejthetjük, levélben válaszolunk.

Imádságok templomi használatra háborus időben. E cím alatt jelent meg munkatársunk, F. Varga Lajos nagyrabéi református lelkész tollából egy vaskos kötetre való templomi imádság. Tartalma: köznap reggelre 1—18; vasárnap reggelre 1—60; vasárnap délutánra 1—27; újévtől — óévig minden egyes ünnepi alkalomra 1—2 imádság; majd 1—7 halotti imádság különböző esetekre; betegekért való 1—3 és a Miatyánk. — Mint szerző maga elmondja a kötet „Utoljára beszéd”-jében, imádságai mind a gyakorlatban születtek meg. Ez biztosítja használhatóságukat. Amennyiben pedig hasonló kötet gazdag háborus irodalmunkban mindeddig nem jelent meg: szerző valóban becses szolgálatot tett lelkésztársainak imádságai közrebocsátásával. Manapság minden lelképásztor aktuális beszédeket mond; legyenek aktuálisok templomi imádságaink is. A kötet tiszta jövedelme felerészből a Kálvineumé, felerészből a debreczeni Diakonissza-Otthoné. — Melegen ajánljuk t. előfizetőinknek megvételre. Megszerezhető a kiadónál: Hoffmann és Kronovitz cégénél Debreczenben. A csinosan kiállított kötet ára füzve 4 korona, egész vászonkötésben 5 korona 50 fillér. Bolti ára 1 koronával több.

LUKÁCSY IMRE

IMÉ HAMAR ELJÖVÖK

EGYHÁZI BESZÉDEK HÁBORU IDEJÉN

ÁRA 1·80 K

Kapható szerzőnél (Dunavecse); Kókay Lajosnál (Budapest, IV. Kamermayer-u. 3.).

Az IGEHIRDETŐ előfizetői a kiadóhivatalnál (Nagybánya, Hid-u. 19.)

1·50 K kedvezményes áron szerezhetik meg, bérmentes küldéssel.

Az IGEHIRDETŐ kiadóhivatalában kapható:

Soltész János

* * *

KONFIRMÁCIÓI KÁTÉ

magyar református növendékek számára

* * *

Negyedik kiadás

* * *

Ára 24 fillér

APOSTOLI TANÁCS A GONOSZ NAPOKRA.

— Háborus időben. —

Róm. 12, 12. 13.

K. T! Rég lezajlott mult emlékkönyveinek fakult lapjain olvashatunk olyan népekről, melyeket az idők forgotaga a föld színéről teljesen elsöpört. Olvashatunk aztán olyan hatalmas császárokról, kik leigáztak egész nemzeteket, kik nemcsak márványszobrokban, de cselekedeteik által is igyekeztek az enyészettől megőrizni hírnevöket. S mi maradt fenn mindezekből? Szintelen, elmosódott árnykép sűrű köd barna fátyolán . . . semmi más.

Emlékezhetőnk felölök, de korszakukról ma már tiszta képet még sem alkothatunk. Atillának Európát megrázó hadjáratát, Árpád honfoglalását úgy-ahogy megőrizte számunkra a történelem, de mindez kedélyünkre mélyebb hatást nem gyakorol, mert nem éltük át ama küzdelmeket, melyek között e kor gyermekei vívták a nehéz csatát. Legfőlebb a költészet géniusza eleveníti meg a mult nagy férfiai és eseményeit. De ezek sem rajzolják híven a valót.

Megrendítő csapások özönvize áradt el nem egyszer e szegény hazán, mikor például tatárok, törökök vad csordája pusztított, ahol csak megjelent, majd dögvész, éhínség, pestis dühöngött mindenütt, vagy pedig a szőke Duna hullámaival vegyült együvé a hitőkért s hazájukért küzdő vértanuk vérpatakja. Ámde mindezt csak a mult történelmének lapjain olvashatjuk manapság.

Évezredek zajlottak le azóta, mikor a máskülönben termékeny Palesztinában is kiszáradtak a kutak s a kenyér botja eltörött. Kezeiket tördelve siránkoztak Jerusálemnek ifju szüzei. Mi e gyászos eseményekről tudomást szerezhe-

tünk; egyik-másik szomorú jelenet könyekre lágyíthatja az érzékeny szívűt, de hatásuk mégis csak mulékony, mert sem a dicsőség fényűgára onnan nem ragyog felénk, sem az akkori viharok csapdosásait nem éreztük.

Nyilvánvaló s nagyon természetes, hogy minket a magunk kora közelebbről érdekel. Ebben fermett örömeink jóval édesebbek, a fölöttünk átzúgott háboruságok százsorta súlyosabbak. Szemhatárunktól távolodó tárgyak mindegyre kisebbedni látszanak, míg egyszer aztán látókörünkéből eltűnnek nyomtalanul. Ilyenforma távlatban tekinthetjük mi az emberiség történetét. Csak kicsinyítve, néhány kötet könyvbe szorítva látjuk ma már a múlt századok s ezredévek eseményeit, míg a magunk háboruságai azokhoz képest óriás Alpeseznek látszanak s reájok tekintve bánatosan sóhajtozunk: a napok gonoszak!

Hitünk gazdag forrásából, az ősbibliából olyan szent leczkét választottam, mely ezeréves régisége mellett is minden korszakra s nemzetre egyaránt alkalmazható. Gyógyító balsam különösen akkor, ha a háboruságok miatt fájoan vérzik a szív. Szenvedőkhöz intézte az apostol ez igéket, azért intézem én is hozzátok. Uj lelket öntött ez hajdanán a csüggedő sereg vitézeibe. Vajha ez uj lelket ajándékozná nekünk is az isteni kegyelem. Ha ezt elnyerhetjük, még a gonosz napok idején is lelkünk nyugalma megmarad, Istenbe helyezett bizodalunk erősen támogat!

1.

Árván hagyott, mindenfelől üldözött testvéreinek javasolja az apostol: a reménységben örvendezők . . . legyetek. Reménység, reménység! Ugyan mi lehet ez? Volt idő, mikor nagyon is jól ismertük, hiszen gyermekkorunk édes játszótársa gyanánt járt velünk. Együtt ébredtünk aranyos hajnalon, karonfogva vezetett virágos völgy ölén. Majd beleszötte ifjuságunk ábrándos álmaiba színes képeit. De ma már ez a remény is hűtlen barát gyanánt mitőlünk elmaradt. Évről-évre csalogatott e tünde déliláb, ígért aranykalászt, mikor szőnyeg-palástjába öltözve köszönt be hozzánk kies tavasznak üde hajnalán.

Buzgalommal fáradozott a földműves abban a remény-

ben, hogy ha vet jó magot, nem arat szelet: s óh hány-szor söpörte azt el kitörő fergeteg! Reméltük, hogy le-tiport hazánk széttörve a zsarnokság nehéz bilincseit, ki-vívja majd elrabolt jogait s mégis hány-szor zudult felénk egy-egy egyiptomi csapás? Remélte a beteg, hogy majd csak megszűnik a láz, egészsége megint visszatér s övéinek kedves körében ez életnek vidáman örül. S mivé foszlott szét ez a szép remény? Ott sötétlik a koszoruzott ravatal, a rideg sirhalom s forró köny zápora hull reá. Hűtlen barát ez a csalfa remény! Ez hangzik ma is ezer ajakon.

Omlik a köny, hallszik a siralom egetverő jajja; de ezt, mint pacsirta dallamos éneke a vészmadarak sikolto-zásait, tulharsogja az apostoli biztatás: a reménységben örvendezők legyetek! Önfentartásunk szilárd alapköve ez. Szűk börtönében a világtól elzárt fogoly vasbilincseivel magával viszi oda a reményt s míg hajának barna fürtjeit ezüstfehérre festi az idő és nyomor: a szabadulás édes reménye nem hervadó virág, sőt bús éjjelen mint csillag-fény ragyog. Haldokló beteget, mikor már életéről orvosa is lemond, biztatja a remény s ennek kibontott szárnyain száll fohásza oda, hová hívó lelke vágyakozik.

Reményünk, ez a jóságos kalauz, ha nem biztatna minket száz meg száz bukás után is: a megsemmisülés örvényébe süllyednének a haza szabadságáért küzdő bajnokok. Vajjon fölemelte volna-e enélkül szavát Pál apostol a világ hatalmasaival szemben? Sziklaszilárd Kálvin s az ő nyomában Bethlenek, Bocskaiak, Rákócziak, ha nem élteti őket a remény, hogy az általuk meggyújtott világosságnak szövétnekét ki nem olthatja az ellenök indított vihar: vajjon szembe mert volna-e szállani a zsarnokság-nak vérbe mártott pallosaival?

Utat tör a remény meredek bérceken s bizony ha ez kihalna, még a vallás is gyengül s veszít erejéből, mert a nélkül hitünk is könnyen romba dől. Elpusztulna a mi szép hazánk s koszorús költőnk nem bátorított volna így: „Még jönni kell, még jönni fog egy jobb kor, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán!” Nem jósolhatta volna a legnagyobb magyar: „Magyarország nem volt, hanem lesz!” Hogy élhesünk s ne tengődjünk, mint pusztai virág,

melynek élete a gyorsan elsiető nyárral tűnik el: a reménységben örvendeznünk kell.

Sorban egymás után zúdul reánk mostanában ezer, meg ezer csapás; a háboruban rajtunk a világítélet, a halál rettenetes aratása. Igazán néha úgy rémlik előttünk, mintha más nap sütné az égen, mintha az ősz hindu rege szerint Bráma az ősz isten belefáradt volna a világ kormányzásába s maga helyett alsóbbrendű istent bízna meg s ez a másodrangú isten összetévesztené a természet sarkalatos törvényeit, tavasz helyett telet, napfény helyett szelet, békesség helyett háborút, élet helyett halált bocsátana reánk, mintha fölfordult volna az egész világrénd. Panasz panaszra tornyosul százezrek ajkain. Némulj el, föld népe, mert eljőhet ama nagy arató, körülnéz a lelki világ mezején s megkérdezheti, ha vajjon megérett-e már aratásra a gabona? Bizony, csekély jutalomra várhatsz mitőlünk, óh Uram, mert mi oly kevés lelki kalászt nyújthatunk neked áldozatul! De te mégis remélve vársz. Oh fordulj hozzánk nagy kegyelmesen, hogy a mi reménységünk siralom-jajjá ne változzék át!

2.

Áraszd azért reánk irgalmadat, hogy a háboruságban tűrők lehessünk. Most különösen égető szükségünk van az apostoli biztatásra, mert minden napunk arról tanuskodik, hogy nőttön-nőnek háboruságaink. Eszméletünk ébredésétől szívünk utolsó dobbanásáig azért küzdünk, azért fáradunk, hogy ezeket kikerüljük, ami azonban csak nagy ritkán sikerül, mert mint árnyékok, kísérek minket lépten és nyomon. Nem választhatunk olyan életpályát, melyhez háboruság ne lenne fűzve. Földműves vagy s fáradozol nagy szorgalmasan: reményedet nem egyszer tönkre teheti kitérő fergeteg. És bármely pályán küzdj a közügyért, mindenütt melléd szegődik a háboruság. Másfelől kétségtelen, hogy egész családokat háboruságba sodor szertelen fényűzés, egyik-másiknak jövedelmét a bő konyha emészti föl s nem egyszer nyeli el az örökösen szomjazó torok. Ezek aztán beszállásolják a háboruságot szívünkbe, a békétlenséget hajlékunkba. Mindezt azért, mert a kitartásra buzdító

türelem erénye előtt a legtöbb ember bezárja szíve és háza ajtaját. Hiába, ez a türelem nálunk nem valami szívesen látott vendég.

Gond és háborúság a hivatalnokkal is egy széket ül. Ha ugyanis a törvény rideg szabályaihoz alkalmazza teendőit, megróvja a világ, hogy szívtelen, embertelen; ha pedig, eltekintve a törvény szigorától, a bűnössel lágyan bánik el, kész ellene a vád, hogy az igaz ügyet elbukni engedi. Fogd pártját a gyöngének: háborut izen ellened az erős; ha pedig az erőssel szövetséget, az eget hívja ellened boszúra az üldözött szegény. Szoríts baráti kezet valakinek ellenségesével: az a valaki, ha eddig meghitt barátod lett volna is, esküdt ellenségeddé lesz. Szigeteld el magad a társadalomtól s élj elzárkózottan, mint valami remete: házad ablakán kiáltják be ellened a lesújtó ítéletet, hogy a hazának hasznavehetetlen terhe vagy s ezt sugja füledbe ama belső bíró, a lelkiismeret is.

Izenj bár írtó háborut a háborúságoknak, azokat sorunkból kikapcsolni nincs módunkban. Ott ülnek azok a fejedelemmel trónusa biborán, a napszámossal szalmavánkosán, éppen úgy, mint hős katonáinkkal a lövészárookban, a véres harczmezőn. Ha ez kétségbevonhatatlan igazság, ne arra törekedjünk, hogy azoktól teljesen megszabaduljunk, ami ugysem sikerül, hanem arra kényszerítsük akaratainkat, arra szoktassuk kedélyünket, hogy a reánk zúdult háborúságokat türelemmel viseljük el. Erre tanít az apostoli tanács s magasztos példakép mutatja előttünk a követendő irányt. Kicsoda szenvedett valaha az élők közül többet, mint váltságunk Fejedelme, üdvözítő Urunk? Ellenségei szemére lobbantják, hogy szombatnapon egy nyomorultnak visszaadta egészségét, hogy a bűnös, de megtérő nőt fölmenti a vád alól, hogy a farizeus asztalánál mint vendég megjelent. S ime, a mi Megváltónk a reázúdított rágalmak özönét lelki nyugalommal viseli el, sőt váltságunkért kereszt-halálra szánta el magát. Így lett ő a türelemben is magasztos példaadónk.

Diadalmas türelemről, sajnos, mi alig-alig beszélhetünk. Minket vérig sért ellenséges indulatu felebarátaink méltatlan támadása s a reánk zúdított mérgezett nyilvesszőket

szeretnők reájok visszahárítani, hogy többé nekünk ne ártanak. Nem egyszer szállunk szembe magával a Világalkotóval, hogy nem akkor esik, nem akkor süt a nap, nem annyi magot ad a vetés, nem úgy sikerülnek vállalataink, mint azt óhajtanók. Hányszor kifakadunk keservesen, hogy az igazság, az ősi erény és buzgalom, mint valami száműzött bujdosó, tőlünk elköltözött másutt keresni boldogabb hazát. Így aztán a háboruságokat türelmetlenül is eltűrni, elviselni vagyunk kénytelenek.

Előttünk világító szövétnekünkre, Jézusunkra tekintve lankadó bátorságunk ismét uj erőre kél. Látván, hogy ő ártatlan létére az emberi erő fölött való szenvedéseket is lankadatlan türelennel viselte el, hogy megváltsa testvéreit,¹ lelkesülve magasztos példáján, fölvesszük mi is magunkra az ő fegyverzetét, hogy azzal ékeskedve kiengeszteljük Urunk haragját s ellenségeinket emez igékkel fegyverezzük le: megbocsátunk a miellenünk vétkezőknek!

3.

Javunkra válik akkor az apostol harmadik tanácsa: *a könyörgésben állhatatosak legyetek*. Talán azért intézi a római keresztyénekhez ezt a jóakarató tanácsot, mert az üldözések miatt a nyilvános könyörgésekben ellankadtak. Nagyon valószínű, hogy ellenségtől féltőkben nem mertek tartani nyilvános istentiszteletet s kialvófélben volt náluk a nemrég lángoló buzgalom. Lássátok, testvéreim! a mi őseink nyugalmodat, vagyonukat, életüket kockáztatva fohászokdtak Istenökhöz. Éjente barlangokban, temető kertekben gyülekeztek egybe s mégis így inti őket az apostol: a könyörgésben állhatatosak legyetek!

Életbevágó érvényes igazság ez kiválóan a mi napjainkban. Pedig hány olyan embert ösmerhetünk, aki nem bánná, ha sohase kellene zörgetnie Urunk házának ajtaján. Fölhozzák mentségül, hogy e háborus világban nehéz a megélhetés, ezer a gond; az aggodalomból, a nehéz munkából a vásárnapra is kijut a sok teendő. Istentől, lelköktől rabolják el azt a pár órát, mintha e rövid idő alatt helyre lehetne hozni azt, amit elmulasztottak egész héten át. Bizony, a mi apáink is láttak és értek ezer szenvedést,

hordozták a nehéz igát, csurgott róluk a vér s a hideg verejték; de mennél nehezebb volt az iga, annál buzgóbban látogatták nemcsak vasárnap, de hétköznapokon is az Urnak templomát, hogy a küzdelmek között újabb meg újabb erőt nyerjenek.

Napjainkban sokan egyenesen az írásokra hivatkozva szépítgetik a hitközönyt, fölemlegetvén, hogy egyik nap sem szentebb a másiknál s az ember a szombatnak ura. Ha tehát valaki imádkozni óhajt: a természet nagy templomában, vagy ajtóját titkon behajtva is kielégíti lelke vágyait. De vajjon teljesítik-e aztán, amit tőlük Isten s a lelkiismeret törvénye követel? Dehogy! Térdei hajtának egy más Isten előtt, kinek dicsőítésére külön oltárt nem építenek ugyan, de azért mégis annak rabszolgájává szegődnek. Még a gyermek is ösmeri ezt a bálványistent. Könnyen megtanulja, hiszen nagyon rövid a neve. Az izraeliták aranyborjuja, a pénz. A pénzimádás miatt marad el Istennek házából s ez a bálványozás ezer meg ezer gonddal, mint megannyi éles törrel szegezi át szívét és lelkét.

Osztóznak e bálványozók nézetében azok is, akik azzal hozakodnak elő, hogy a templomba járásnak semmi foganatja nincs. Volt idő — így szólanak — mikor szorgalmasan megjelentünk a harangszó hívására, könyörögtünk áhítatosan, hogy gyógyuljon meg kedves betegünk. S ime, karjaink közül halál ragadta el. Könyörögtünk, hogy valósuljanak nemes és tiszta terveink s azok romiokba dőltek egymás után. Békekesség helyett rajtunk a világháboru. Híába szállott fel ének s buzgó szent fohász! Csak az egyedül az igaz, ami kézzel fogható hasznot ad, ami látható eredménnyel gazdagít, ami anyagi jólétünk szilárd alapját veti meg . . .

Vallásuk tehát az anyagiaknak bálványozása, az a rövid jelen, melynek jövője rettentő kárhozat, melyből szabadulás nem is képzelhető. Vajha gondolóra vennék Urunk eme figyelmeztetését: *keressétek először Istennek országát . . . és ezek mind megadatnak néktek*. Tudjátok meg azért, hogy az Isten tiszteletére szánt egy pár óra vagyunk okos kezelése mellett nem lehet akadálya boldogulásunknak. Bárki légy, bármily magas állást foglalj is el a

társadalmi életben, még a legegyszerűbb egyházi beszéd-ből is halászhatsz olyan lelki gyöngyöt, mely világi javaidnál jóval többet ér.

Hallgatván Istennek igéjét, állhatatosak lévén a könyörgésben: türelmünk olyan kőszikla vár, mely a háboru pusztító viharában is oltalmazó menedéket ad. De könyörgésünk csak úgy lehet üdvötadó, ha szívünkben jöcselekedetek forrása gyanánt buzog s ezt csak úgy érhetjük el, ha a szentek szükségéire adakozók vagyunk.

4.

Apostolunk tanácsadása szerint az adakozás a hitből fakadt jöcselekedeteknek ízes és tápláló gyümölcse gyanánt tekinthető. Történeti tény, hogy őseink vagyoni helyzetükhöz képest gyámolították a szegényebb gyülekezeteket, ápolták, ruházták, gondozták a hitökért, hazájokért áldozatul esett vértanúknak elhagyatott özvegyeit s árváit. Most hadd kérdezzem tőletek, testvéreim, van-é, lehet-é valaki előttünk szentebb, mint a mi édes anyánk, őseink vérével megszentelt hazánk, mely minket ápol s hantjával egykor eltakar? Ez a szent most e zivataros időben nagy áldozatokra szorúl. Az ő szükségéire adakozók legyünk. Istennek legyen hála, föllángolt az ősi buzgalom! Hazánk ifjúsága életét vitte a harczmezőre áldozatul. Hitves élettársát, apák, édesanyák szívök kedveseit bocsátották el, hogy e szentnek szükségéire ily drága áldozattal adakozzanak. Mindnyájunkra néz ez a szent kötelesség. Egyik életével, másik munkájával, sokan vagyonukkal adakoznak. E kötelesség alól nem vonhatja ki magát senki. Adjátok meg Istennek, ami Istené, a királynak, vagyis a hazának, ami a hazáé. Ezt a parancsolatot, ezt a szent kötelességet az evangéliomból kitépni nem szabad, kiszakítani nem lehet. Gondoljatok az evangéliomi özvegyre. Ennek két fillére százezreket kamatozott. Járjunk mi is az ő nyomdokán. Ekkor az áldozat áldás forrása lesz, győzelemre segít Istenünk s nemsokára a béke lobogóját láthatjuk lengeni magyar Sionunk kőfalán.

Amen.

AZ EMBER HASONLÓ A FÁHOZ.

— Háborus időben. —

Zsolt. 1, 1—6.

Hogyha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani, válaszolá Jézus a farizeusoknak, midőn azok a tanítványok *hozsánna* kiáltásán megbotránkozván *mondának néki: Mester, dorgáld meg a te tanítványaidat!* (Luk. 19, 39. 40.) S midőn azután nagypénteken csakugyan *elhallgattak* a tanítványok s elhagyták az Urat: husvét hajnalán valóra vált az Üdvözítő szava: a kövek *kiáltottak* és predikáltak. A kő Jézus sírjáról elhengerült s emez első fenséges húsvéti predikációt hirdette: *Nincsen itt, föltámadott!* (Márk 16, 6.)

Tulajdonképen minden egyes keresztyén templom a kövek predikációja, mert bizonyosságot tesz az Urról, aki él s a buzgó keresztyén gyülekezetről, amely a Jézus nevét imádja. S ha már a kemény, hideg kövek is hirdetik az Urnak dicsőségét, mennyivel inkább hirdetői a virágok, a fák Isten hatalmának s a Krisztus országának! A mezők liliomai gondtalanságukkal megszégyenítik Istennek aggságoskodó gyermekeit; a szőlőtő ágaival jelképezi az életteljes, gyümölcsöző közösséget Krisztus és a hívők között; a terméketlen fügefa emlékeztet az ítélet napjára s figyelmet Istennek tetsző, kegyes élet folytatására.

Miként Krisztus, *a Dávid fia*, a virágokat és fákat hatalmas szónokainkká tette, úgy már Jézus ősatyja: Dávid király is mindjárt az első zsoltárban rámutat erre, midőn rövidesen, de megragadó módon az embert a fához hasonlítja. A koronás zsoltárdalnok szavai alapján elmélkedjünk e tételről:

Az ember hasonló a fához

s szóljunk

1. *a talajról, melyet a fa kedvel;*
2. *a gyümölcsről, melyet a fa érlel.*

1.

Nagyon sok függ attól, hogy a fát milyen talajba ültetjük. A gyümölcsfa csak akkor fejlődik szépen, ha erőteljes, jó föld táplálja gyökereit. A faiskola legszebb fája is elsorvad száraz, köves talajban. Ezért ügyeltek Kanaán esőben szegény, sok helyen sziklás talaju országában arra, hogy a fákat hűvös patakok vizétől áztatott földbe ültessék. Az ilyen *folyóvizek mellé ültetett* fát, amelynek *levele nem hervad el*, hasonlítja a zsoltáríró a kegyes emberekhez. A gonoszok tanácsán járók és a csúfolódók székében ülők bensejökben mindinkább hervadnak, szegényekké, sívárakká lesznek; a csúfolódás a kegyes gondolatoknak és szent érzelmeknek utolsó parányi kis maradványát is megemészti, mint a lisztharmat a leveleket, míg *az Ur törvénye* olyan, mint az áldott májusi eső, melynek nyomán nyílik a virág s erősödik a gyökér. Az Ur törvényében való gyönyörűség az a csendben működő hatalmas erő, mely a kegyeseket táplálja s megelégti testöket, lelköket.

És ha már az ószövetség is az ő szigorú parancsoló szavával oly nagy dolgokat művelt, mi, az újszövetség gyermekei, sokkalta szerencsésebb helyzetben vagyunk, mert hiszen felénk hangzik a fenséges ige: *Boldogok a ti fületek, hogy hallanak, mert bizony mondom néktek, hogy sok proféta és igaz kívánta . . . hallani, amiket ti . . . hallotok és nem hallották* (Máté 13, 16. 17.). Mi bírjuk az életnek igéjét (1. Ján. 1, 1.), amelybe Krisztus egész életét öntötte, amelyről azt mondja az Ur: *Ha valaki szomjuhozik, jöjjön énhozzám és igyék* (Ján. 7, 37.). S mennél jobban megnehezedik az idők járása fölöttünk, mennél kegyetlenebbek ellenségeink, mennél gonoszabb és csúfolódóbb beszédek hangzanak el ajkaikról, annál jobban vágyódunk az ige után, amely igaz, erősít és vigaszt nyújt. Ha örömet hallgatjuk az orvos megnyugtató, az édes jó

anya vigasztaló, a jó barát intő szavait: úgy a mi Istenünk minden mindenkben, orvos, anya és barát.

Óh, mily fölséges és édes különösen most az ő igéje! Óh mily sokan érzik most a zsoltáríró szavainak igazságát: *Ha a te igéd nem lett volna az én gyönyörűségem, akkor elvesztem volna az én nyomorúságomban* (Zsolt. 119, 92.). „Küldjön kérem nekem egy bibliát.“ Óh mily sok katona írja e szavakat a harczmezőről. „Mielőtt ezredemhez bevonultam — írja az egyik tábori lelkész — háromszor kellett tartanom egymásután istentiszteletet a katonákkal szorongásig megtelt templomban. Fölemelő érzelmekkel távoztam mindig a harczmezőn tartott istentiszteletekről, szavaimat a szomszédhozó lelkek epedve hallgatják s a harczedett harczosok szemében oly sokszor köny csillog. Még álmaikban is éneklük: Erős várunk nekünk az Isten!“

És mi, itthonmaradottak? Az Urnak igéje és törvénye-e a mi gyönyörűségünk éjjel és nappal? Mily mohón, milyen figyelemmel és érdeklődéssel olvassuk a napilapokat, amelyeknek hírei sokszor hamisak! Óh vajha Istennek drága igéjét ismét megszeretné, nagy becsben tartaná és híven követné népünk e nehéz időkben! Akkor a hős fiukért nem hullana oly sok drága köny, a veszteség nem lenne oly fájdalmas s a harcz nem oly véres, mert akkor e háboru valóban áldást hozó lenne életünkre. Bismarck herczeg még a szedáni véres, döntő ütközet előtt is szakított magának időt az íge olvasására; törekedjünk mi is, családapák, családanyák arra, hogy Isten igéje táplálja hívő s bizó lelkünket.

2.

Megadja gyümölcsét, mondja továbbá szent ígénk. Erre irányul a kertész minden fáradozása gondosan ápolt fáinál; ezt várja a zsoltáríró is fönséges zsoltárában. Az ember is olyan, mint a fa; lássuk tehát a gyümölcsöt, amelyet teremnie kell. *Olyan lesz, mint a folyóvizek mellé ültetett fa, amely idejekorán megadja gyümölcsét és levele nem hervad el; és minden munkájában jó szerencsés lesz.*

Gyümölcsöt, nemcsak levelet és virágot kell a fának hoznia. Sok ember megelégszik azzal, ha élete külsőképen, látszatra, a világ szemében kifogástalan; ha az emberek tisztelettel övezik s dicsérő szavakkal halmozzák el. Ámde az ilyen *látszat-embereknél* oly sokszor ép' a legjobb, a legértékesebb dolog hiányzik: az érett, szívetgyönyörködtető édes gyümölcs. A gyermek újjong, ha a búzaföldön pipacsot és búzavirágot talál; a gazda a kalászt értékeli súlya és tartalma szerint. A rózsa és a bogáncs élénk virágával messziről virít, de gyümölcsükért senki sem töri magát. A szöllőtő és fügefafa virágai egyszerűek, alig észrevehetők, de gyümölcsük üdít egészségest és beteget egyaránt. Így Krisztus is tanítványától nem azt kívánja, hogy tetszetős virágokként tündököljenek a világ előtt, hanem elküldötte őket, hogy gyümölcsöket teremjenek. És a jó fa — mint szent ígénk mondja — *idejekorán megadja gyümölcsét.*

Idejekorán! Némely fa már a nyár kezdetén megadja gyümölcsét, a másik csak késő ősszel; az egyik mindjárt az első évben, a másik csak esztendőök múlva. Amily bizonyos, hogy az Ur szent türelmetlenségében ezt mondotta a terméketlen fügefára: *Miért foglalja a földet is hiába?* (Luk. 13, 7.) ép' oly bizonyos, hogy a türelmetlen tanítványokat meg szent türelemre intette e szavaival: *Hagyjátok, hogy együtt nőjön mind a kettő az aratásig* (Máté 13, 30.). Tehát nem az a fődolog, hogy mikor, hanem hogy gyümölcsöt termeljünk.

A zsoltárirónak ezt az intését különösen hasznunkra fordíthatjuk a mostani háborus időben. Bizonyára mindnyájan panaszkodtunk és talán zugolódtunk is már, hogy a béke még mindig nem akar visszatérni hazánkba; hogy az ifjaknak és férfiaknak még folyvást új meg új csapatját hívják a zászlók alá; hogy a veszteségek folyton nagyobbak és fájóbbak. *Idejekorán!* ez a szó most, e háborus időre is alkalmazható, mint egykor ott a kánaai menyegzőn: *Nem jött el még az én óráim* (Ján. 2, 4.). Isten arra vár, hogy életünk még jobb, áldozathozatalunk még készsége-sebb legyen, könyörgésünkben még állhatatosabbak, a háboruságban még tűrőbbek s a reménységben még örvendőbbek legyünk (Róm. 12, 12.). Amint az aranynak —

ismertető jeleként — a tűz fölé tartott tégelyben a meghatározott időpontban izzania kell, hogy minden salaktól és idegen alkatrésztől megszabadulva tisztán és igazán előttünk álljon: úgy Istennek szent fenyítése is népünket tisztává és jóvá akarja tenni a megpróbáltatások tüzeiben. Miként ugyanaz a napsugár a mező polyváját elhervasztja s a szöllőtő fürtjét megérleli: úgy e háborus időben is hervadjon el minden rossz és gonosz s csak az örökkévaló és a fönségés érlelődjék meg teljes édességében és szépségében. Azért alázzuk meg magunkat Istennek hatalmas keze alatt, hogy felmagasztaljon minket annak idején (1. Pét. 5, 6.).

És a háboru után nemcsak az áldott béke s a boldogabb jövő virrad nemzetünkre, hanem az ítélet is várakozik mindegyikünkre. Amit a háboru el nem érhetett és végezhetett — teljes szétválasztását a gabonának és a polyvának, a jónak és a rossznak, a léleknek és a testnek — azt elvégzi majd az Ur az ítélet napján, az egyes emberek életének s a világ megsemmisülésének végén. A zsoltáríró is rámutat erre, midőn borzadva szól: *Mert tudja az Ur az igazak útját; a gonoszak útja pedig elvész.* A végső napon élünknek értéke és koszorúja nem a földi győzelmektől és eredményektől függ, hanem miként Pál apostol mondja: *kinek-kinek munkája nyilván lesz, mert ama nap megmutatja* (1. Kor. 3, 13.). Azért tekintsünk el a küzdelmek és gyötrelmek, az elért eredmények és kitüntetések, a hősök sírja és emlékoszlopa fölötte, hogy az Urnak tetszését megnyerjük. Ezt pedig úgy nyerhetjük meg, amint tetszik nekünk az ő üdvözítő szent ígéje, amelyről maga kijelentette: *Ha valaki megtartja az én beszédemet, nem kóstol halált örökké* (Ján. 8, 52.).

Azért minden mi imádságaink és reményeink e nagy, komoly időkben ebben a szívünk mélyéből fakadó buzgó fohászbán olvadjanak össze:

E nehéz, vészterhes időben
Nyujtsad Uram kegyelmedet,
Hogy ígéd s a drága szentségek
Vezéreljék életünket!

Amen.

Eckstädt után

RÉDEI KÁROLY.

BÉKESSÉG, SZABADULÁS.

— Háboru idején, őszszel. —

Zsolt. 125, 5. *Békesség legyen Izráelen!*

Zsolt. 126, 4. *Hozd vissza, Uram, a mi foglyainkat!*

A jóllakott ember még a lépesmézet is megtapodja; de az éhes embernek minden keserű édes (Péld. 27, 7.). Azt az igazságot, amelyet ez ígék kifejeznek, naponkint tapasztalhatjuk az élet különböző változásaiban, megnyilatkozásaiban. Az egészség becses voltát akkor ismerjük meg a maga igazi nagy értékében, amikor betegek lettünk; a béke áldását, mikor háboruban vagyunk kénytelenek élni. S így tovább.

Ha az embernek folyvást jól megyen dolga, könnyen elfelejti, hogy jöhet olyan idő, amikor rosszul is mehet. Szükségünk van azért arra, hogy testi és lelki életünkben váltakozások legyenek: olyanok, mint amilyenek a természetben az évszakok változásai. A folyton szerencsés ember elbizakodottá lesz, az élet nehézségeivel sikertelenül tuskodó pedig csüggeteg. Sem az egyik, sem a másik állapot nem tükrözi vissza hiven a valódi keresztyén ember jellemét. Az igazság a kettő között van. Örülj annak, ami jó; de ne ejtsen kétségbe a rossz, mert az öröm is fordulhat siralomra s a siralom nyomán is fakadhat öröm.

Soha nem érezhettük ennek igazságát jobban, atyámfiai! mint a mai nagy világtörfordulás idején. Mikor több mint egy esztendővel ezelőtt megindult a nagy harcz szent ügyünkért: az első sikerek fölött való örömünk siralomra fordult levelek hullásának idejére, mert drága hazánk épségét veszélyeztette a megszentelt földünkre

betört ellenség. Világ még nem látott öldöklő harczokban vérzettek hős fiaink, vagy jutottak szomoru fogságba s mi remegve gondoltunk reá, hogy örökségünk idegenekre fog szállani s házaink a jövevényekéi lesznek (Sir. 5, 2.). És lám, az Isten mégis jó volt hozzánk s ma, mikor ismét itt van a levelek hullásának ideje, hálatelt szívvel mondunk köszönetet, hogy megsegített és diadalra vezérli igaz ügyünket. És visszagondolván küzdelmeink nagyságára, veszteségeinkre, reánehezedik lelkünk a győzelmes napok zaja között is az égő fájdalom azokért, akiknek sorsa talán nehezebb a harcz mezején elesettekénél, mert foglyok, idegen földön sinlődnék szomoru rabságban.

Azért, édes atyámfiai! *emlékezzetek meg a foglyokról* (Zsid. 13, 3.) és ez emlékezés nyomán kérjük Istent, hogy *legyen immár békesség Izráelen és hozza vissza a mi foglyainkat.*

1.

Az evangéliom első üzenete az emberekhez: a békesség volt. De bár *békességre hívtok minket az Isten* (1. Kor. 7, 15.): vajjon tapasztaltatok-e, hogy megvolt volna valaha a békesség a világban? Látván a népeknek, fajoknak versengését, szinte hajlandók vagyunk kétségbevonni, hogy az emberek békességben is élhessenek egymással. Bizony, csak álom az örök béke; a valóság: harcz, állandó harcza egyik fajnak a másik ellen. Az erős a gyöngébb elnyomására tör; a műveltségében elbizakodott erőszakkal akarja terjeszteni a fölvilágosodást, művelődést s míg ezt cselekszi, talán nem is tudja, hogy mikor a mások vetését eltapossa, tönkre teszi a magáét is.

Óh nem a béke, de a háboru örök a világban!

Miért van az mégis, hogy mindezek ellenére ott él és olthatatlan szent lánggal lobog lelkünkben a vágy egy olyan élet után, melyben az *irgalmasság és hűség összetalálkoznak; igazság és békesség csókolják egymást* (Zsolt. 85, 11.). Miért van az, hogy lelkünk jobbik része sehogy se tud belenyugodni abba, hogy az emberek mint fenevadak törjenek egymás ellen, öldökölvén, pusztítván s eloltani igyekeztvén a legdrágább kincset: az életet, mely

pedig ha egyszer elvész: minden elveszett! Forrongó, lázongó lelkünk tiltakozása ez, atyámiai! a gonosz uralma ellen, amelytől való iszonyat ott van szívünk mélyén, öntudatra ébredésünk első percétől fogva.

Ez a tiltakozás azonban nem terjed odáig, hogy akkor is tiltsa az önfeláldozást, javainknak s talán életünknek az eldobását, mikor a legszentebbnek: a hazának, nemzetnek megmentéséről van szó. Nem, atyámiai! ezekért a legnagyobb áldozat sem elég nagy és ha fennmaradásuk csak háborúval, a békeesség árán szerezhető meg: akkor ám omoljék vérünk az utolsó cseppig; de a harcok viharában se felejtjük el, hogy emberek és keresztények vagyunk, akiknek kötelességünk, ha sebeket osztogatunk, a sebeknek bekötözése, gyógyítása is.

Jól tudom, hogy nagyon nehéz föladat ez; több mint emberi; mikor naponkint hallhatunk róla, hogy ezekben a világrengető harcokban miként vadulnak el a lelkek s lesznek emberekből vérengző szörnyetegekké, akiknek rémes munkájukra gondolni se lehet borzalom nélkül és akik mintegy kihívják maguk ellen a megtorlást. De mi még ekkor se tagadjuk meg, hogy magyarok vagyunk; magyarok, akiknek ezer esztendő történetünk bizonyítja, hogy a nemtelenség nem a mi fegyverünk és a boszúállást nem alkalmazzuk még legelvetemültebb ellenségeinkkel szemben sem.

Atyámiai! Hullanak a falevelek; eljött a második ősz is, mióta nagy harcainkat vívjuk. Mi itthon, hős fiaink messze idegenben. Mi is, ők is, mindnyájan megtettük és megtesszük kötelességünket, amint illik. Ámde ki rovatna meg érette, ha szívünk ellágyúl, a hervadó ősz látára köd, homály nehezedik reá s bús sejtelenről gyötörtetvén föltámad bennünk a forró vágy, hogy megölelhessük a mi idegenben küzdő magyar véreinket, több mint egy esztendei elválás után! Öreg szüle a gyermekét, ifju hitves a férjét, testvér a testvérét, gyermek az apját . . . ha megvannak.

Én édes Istenem! add, hogy legyen immár békeesség.

Ti jó lelkek! emeljétek föl szavatókat. Vessetek gáttat, akadályt az egyetemes romlás elé, mielőtt eljönne az

ítélet ama napja, mely eltemeti reménységeinket: honmentő ifjainkat, férfiainkat. A győzelmi rivalgásból bontsa ki szárnyait a békesség galambja. Legyen békesség Izraelen: a mi édes magyar hazánkon!

2.

Mert a békesség előfeltétele annak, hogy megszabaduljanak a mi foglyaink és újra megláthassuk őket.

A Babylon vizénél kesergő fogoly zsidók Jerusálem felé vetették bánatos tekintetüket, innen várták a szabadítást. Hát a mieink kitől várhatnák mástól, ha nem mitőlünk, amikor majd betelik a profécia, hogy *nem futhat el a gyors és az erős sem menekülhet el; észak felé . . . legyőzetnek és elhullanak* (Jer. 46, 6.).

A profécia pedig már kezd teljesedni; *legyőzetnek és elhullanak* a mi ádáz ellenségeink. És a győzelem nyomán kell, hogy béke következék. Hanem addig? . . . Addig, atyámfiai! *emlékezzetek meg a foglyokról.*

Jertek velem együtt! Kövessétek az én bús lelkemnek szárnyalását, amint átszáguld halk zokogással az orosz rónákon, Szibéria sivatag mezőin, el a Sárgatenger partjáiig, hogy fölkeresse, megtalálja és megvigasztalja az övéit. Hátha ti is megtaláljátok itt-ott, valahol egy fogolytáborban, ezer és ezer mérföld távolságban a ti szeretteiteket, akik

Élnek, vagy tán nem is élnek.
Megvannak-e még szegények?
Szellő! vidd el sóhajunkat.
Felhő! sird el bánatunkat.
Vigy lelküknek vigasztalást;
Sebeikre írt, gyógyulást.
Mondd el nékik: törjük, rontjuk,
Elleninknek vérét ontjuk.
Száz halált oszt ágyunk, karunk.
Győzünk, mert győzni akarunk!

Irgalom Istene! tekints reánk s ne engedd, hogy mikor foglyainkról emlékezünk, megfelejtkezzünk a mi kereszttyén voltunkról. Mert bizony magyar földről, szomoru idegenbe fogoly gyanánt hurczoltatni el: nagy keserűséget vált ki a lelkekből; azokéból is, akik elhurczoltattak, de azokéból is, akik itthon keseregnek utánuk.

Óh testvéreim! mivel is tudnálak vigasztalni titeket, mikor az én szívemben is ott sír a fájdalom s gyötrődik nagy bánatában a lelkem! Hol, merre vagytok, én édes magyar véreim? Hogy vigasztaljalak meg titeket is, magunkat is? . . . Fölnyitom a könyvek könyvét, odamene-külök s onnan olvasom, hogy az *Ur nincs messze egyi-künktől sem* (Csel. 17, 27.) és *minden, aki segítségül hívja nevét, megtartatik* (Róm. 10, 13.), mert *hatalmá-ban van mind a segítség, mind a megveretés* (2. Krón. 25, 8.). Onnan olvasom, hogy *meghallgatja a szegénye-ket és az ő foglyait nem veti meg* (Zsolt. 69, 34.), sőt *megszabadítja az elfogottakat* (Zsolt. 146, 7.). Azért, óh testvérem! *vedesd az Urra a te terhedet, ő gondot visel rólad* (Zsolt. 55, 23.); *néki gondja van reátok* (1. Pét. 5, 7.), magyar véreinkre, szegény foglyokra.

A vihar, mely ma tombol a világon, elsöpörvén va-gyont, életet, boldogságot; amelynek csapása alatt mindnyájan nyögünk: vajha megtisztítaná a lelkeket is, hogy ne lennénk megkötözöttek, a bűnnek foglyai, régi iga alatt görnyedő szegény rabok; hanem lennénk mindnyájan a Krisztuséi, Isten országának szabad polgárai. Vajha, mint a harczok fürgetegéből diadalmasan bontakozik ki a bé-kesség áldásthozó napja: úgy beismert és megbánt vét-keink nyomán új életre ébrednénk, új életet kezdhettünk!

Uram! mentsd ki lelkünket a bűn fogságából. Uram! hozd vissza a mi foglyainkat az ellenség földéről. Hogy kezdhessünk mindnyájan új életet! Mi is, ők is. Óh, *jus-son elődbe a foglyok könyörgése; karod hatalmával tartsd meg a halálnak eme fiait* (Zsolt. 79, 11.). Add, hogy felejtse velök a szomorú fogság keserveit a meg-szabadulás fölött való öröm, derengjen a hontalanság fáj-dalmán keresztül csüggedésre hajló szívökben egy fény-sugár s hasson át hozzájuk a mérhetetlen távolságon át innen hazulról a biztató szó, hogy közel van számukra a szabadulás.

Rab hősök, ne estiggedjetelek;
Elmegyünk mi érettetek!

Amen.

ERDÉLYI IMRE.

MIÉRT LEGNAGYOBB A SZERETET?

— Vasárnapi. —

III.

1. Kor. 13, 4—7.

Nemde, az a legjobb és legerősebb hadsereg, mely a védekezésben szívós, a támadásban lankadatlan; nekivág minden nehézségnek, áttör akadályok, veszélyek ezerein s viaskodik egész a diadalig? Nem mi, hanem ellenségeink állapították meg e világháboru folyamán, hogy úgy a magyar, mint a német csapatok védekezésben és támadásban útolérhetetlenek. Przemysl, a Kárpátok, az Isonzó védelme és a gorlicei áttöréstől a muszka óriásnak szakadatlan üldözése: a középeurópai hatalmak védő és támadó képességének minden időkre szóló nagyszerű erőpróbája s a végleges diadal bizonyos záloga. Allni a támadást ezer veszély között makacs szilárdsággal; ha rohamra hí a kürt, támadni viharos erővel, a győzelem áhításával, az ellentállást eltíró lendülettel: ebben mutatkozik meg a sereg igazi értéke, jósága, ereje.

Melyik a leghatalmasabb érzés a kebelben?

Nemde az, melyben legnagyobb ellentálló és legnagyobb teljesítő képességek rejlenek? Nemde az, melyen a test minden kívánsága, a bűn minden csábítása, a hiúság vészes kísértése, az indulat minden szenvedélyes kitörése roncsosá török? Nemde az, amelyik olyasmire is képes, amit más érzés véghezvinni nem tud, melyben, miként a napfényben, parányoló és életfakasztó, tenyésztő erők csodálatosan társulnak?

Ha az érzések sorozatán végigmegyünk, egyetlenegy sincs, melyben olyan nagy ellenálló és akkora teljesítő

képesség volna, mint a szeretetben. Multkori beszédemben már ellenálló erejéről szoltam, ma *munkabírásról* beszélek s ezzel is a czélt kívánom szolgálni, hogy igazoljam az írást: legnagyobb a szeretet.

*

A szeretet hosszútűrő. A hit is tud tűrni, mert bízik, de türelmetlen a máskép' hívőkkel szemben. A reménység sokkal rövidebb éltű, semhogy sokáig tűrni tudjon. A reménység bár síríg hű útítárs s kitarat velünk az élet vaksötét éjszakáiban is, mégis csak órákig élő aranypillangója a kebelnek. Reggel kibúvik gubójából, estvére meghal, de nyomban másik, talán vonzóbb, ékeőbb, színesebb születik helyén. Futó gondolat, kétség, aggodalom, félelem megöli, de a másik pillanatban már új pillangó bont szárnyat s gondtalan kedvvel csapong az álmok világának tündérmezőin.

Ám a szeretet hosszútűrő. Örökké ugyan nem, de sokáig tűr.

Isten is tűr sokáig; tűri, hogy a gonosz fölburjánozzék, mint parlagföldön a gaz; hogy az önzést szentnek hirdessék fölpénzelt hamis proféták; szégyenletes vásárt csapjanak a hazafiság örve alatt a tisztesség és becsület rovására; hogy az őrjöngő elvakultság mámorossá tegye a lelkeket, hogy hatalmi törekvések, bírvágy tűzbelángba borítsák a békés otthonokat, vérfolyamokat, könytavakat fakasszanak ott, hol édennek kellene lennie; hogy a szövetségben meghízalt barátok briganti módjára orgyilkot verjenek a szövetségesük hátába: de egyszer az ő türelmének is vége szakad.

Hatalmas karja nehéz pőrölyként sujt a bűnösök fejére, jégzáporral szemmisíti meg a gonoszok vetését; özönvizet bocsát, hadd mossa, tisztítsa ki a véték Augejasi állóját. Futó orosz seregeken, összeomlott büszke várfalakon, mélységbemerült oceanjárók roncsain, lángbaborult olasz partmenti városok üszkös falain írva van: *Enyém a boszúállás, én megfizetek . . .* s az isteni hosszútűrésnek is vége szakad. A gonoszság e földnek sok-sok virágát eltáposhatja, de mindet nem; sok értékét elte-

meti, megsemmisítheti, de azért maradni fog; siralom honává teheti a földet, de teljes pokollá nem változtathatja. Isten a bűn egetvívó ostromának útjába áll azon a ponton, hol türelmének aranyfonala megszakad. Nagy tanulság rejlik ebben számunkra.

Álljunk meg a véték útján még ma; ki tudja, nem jutottunk-e el már mi is arra a pontra, mikor az Ur kérdezi: *Meddig тұrjem még e nép álnokságát? Eztörölöm a földnek szinéről.* Intő szózat ez ahhoz a lelketlen, az önzés fertőjében eviczkelő négyes szövetséghez, mely a háboru iszonyatosságait a világra zudította, hogy ne tegye továbbí próbára a kegyelmes Isten hosszútűrését; mert örökké megmarad beszéde: *Imé, ti mind, akik tüzet gyűjtotok, felövezvén magatokat tüzes nyilakkal, vettessetek tüzetek lángjába és a tüzes nyilakba, amelyeket meggyújtottatok. Kezemből jő ez rátok, fájdalomban fogtok feküdni.*

Az Isten hosszútűrése viszont minket arra int, hogy hosszútűrésben igazoljuk s bizonyítsuk meg szeretetünket. Ha türelmetlen vagy, a hálátlanság haragra indít, méltatlan bánásmód boszúra ingerel, a romlott földre pusztító tüzet kérsz, mint a Zebedeusfiak a samaritánus falura, embertársaid hibáit tűzzel-vassal irtod s kiméletlen szigorral jársz el a szív megtévelyedéseivel szemben: ki hinné el, hogy szeretet lakja szívedet?

A szeretet hosszútűrő. Sokáig tűrni pedig nem könnyű, mert sok belső titkos hang tiltakozik erőteljesen ellene. Még csak nem is bűnös hangok. Gyakran az önértet, a bátorság, a jó iránt való túlbuzgóság, fenkölt érzések lángolása szólalnak meg: Hát még ezt is tűröd? Nem félsz-e, hogy szemed láttára hatalmasodik el a gonosz? Nem gondolod-e, hogy pulyának tartanak s türelmedet férfias bátorságod rovására írják?

Nemes hangok, melyek ezer veszélyt rejtenek reánk nézve, hogy a hosszútűrés útjáról lelépjünk! Ám akinek erősebb a szeretete, mint a halál, keményebb, mint a koporsó: a hosszútűrő Istenre s kimetszett bélyegére, a türelmes Bárányra tekintve szilárdan áll a türelem útján, mindaddig, míg türelme Isten országa ügyének, a jó bu-

kásának veszélyével nem jár, míg kaput nem tár felebarátja könnyelműségének, bűnre való hajlámainak és siralmas romlásának.

E ponton a türelem elérte a véghatárt. Ha itt sem állna meg, már nem a szeretet jele volna, hanem a jellem gyöngeségének, az erkölcsi erők fogyatékoságának. A szeretet nem gyenge, hanem hosszútűrő. Tűr sokáig, de nem a végtelenségig. Gondolják meg ezt a nevelők, a szülők, hogy Éli szomorú sorsára ne jussanak elnéző gyöngeségük miatt.

A *szeretet kegyes*. Nem vallási az értelme e helyütt a *kegyes* szónak. Nem egyértelmű a jámbor, istenes kifejezéssel; habár a szeretetről el lehet mondani, hogy jámbor is, vallásos is. Nem is lehet más. Szerető szívü embert Diogenes lámpájával se találhatsz a hitetlenek táborában. Szövegünkben a *kegyes* szó azt fejezi ki, hogy tele van jóindulattal, kegyelemmel.

A firenzei képtár sokszor megcsodált remeke a *Charitás*. Gyönyörű nőalak. Szeméből az angyalok jósága áradozik. Szája beszédre nyitva, mintha mindenkihez volna megnyugtató szava. Egyik keze áld, a másik adományt oszt. Tekintetéből bűvös vonzóerő sugárzik. A festő jól oldotta meg föladatát. A teljességében formába meg nem rögzíthető szeretetből a legjellemzőbbet ragadta ki: hogy telve jóindulattal, irgalommal, mindenki számára van nyájas szava, barátságos tekintete, adománya, áldása s hogy delejes erő rejlik benne, mely a sorsüldözötteket, a vigasz, enyhület után epedőket legyőzhetetlen varázsszal köti magához.

Ez a nyitja annak, hogy Jézus társaságát a szerencsétlenek, a megtévedett bűnösök annyira keresték. Szeretete hívogatta őket, mint fáradt vándort a terebélyfa, mint sebzett vadat a hús forrásvíz. Jézus szeretete kegyes volt. Jóindulat, kegyelem, irgalom járt előtte s maradt nyomában. Ha szeretsz, te is kegyelmes lész, mint a bibliai gazda, ki szolgájának minden tartozását elengedé és irgalmas, mint a samaritanus.

A szerető szívü ember előtt mindez oly természetes, mint az, hogy a madár dalol, a vadgalamb turbékol, a rózsa illatozik, az ifjúság álmodozik és színes ábránd-

képekkel rajzolja tele a jövőt. Persze csak a szeretet előtt természetes; mert a kegyelemnek harag, boszúvágy, vaszigorúság, az irgalomnak a világi javak bűnös szerelme, fösvényesség, részvétlenség, káröröm állnak útjában.

Mindezeket előbb le kell fegyvereznünk, hogy szeretetünkön amaz isteni pecsét tündököljék, hogy kegyes és *mindeneket elfedez*. Némelyik ember titkot egyáltalán nem tud tartani. Amit hallott, látott, dobra üti. Egyik-másik még csak nem is roszakaratból. De nem gondolja meg, mennyi kellemetlenséget, kínos órát okozhat a meghurczolt egyéneknek.

Már ez is megrovást érdemel, de mennyivel inkább az, kit a roszakarat hajt. Az ilyen roszakaratú lény emberbőrbe bujt ördög. Igen, ördög, mert szeretet nincs benne. A szeretet takar, fedez. Szellemkezekkel tapasztja le az ember ajkát, hogy ne mondjon semmi olyat, amivel felebarátjának kárt tehetne; megragadja karját, ha föl akarja lebbenteni a függönyt, mely embertársának féltékenyen őrzött titkát takarja.

Mit tartanátok az olyan ember felől, ki hitvesének, gyermekeinek, barátjainak botlásait a piacz szájára adná? Mivel különb az, ki felebarátját, tehát édes testvérét állítja pellengére? És miért nem mutattok ajtót annak, ki szentségtörő lábbal gázol embertársainak magánügyeiben? Miért hallgatjátok meg?

Ugyebár, nem kedves fületeknek a hulla fölött szallongó holló káromása, vagy a rabló vércse vijjogása, a halálmadár éjjeli sikongása? Miért hallgatjátok meg mégis a rágalmazókat, a pletykahősöket? Hangjuk csöppet sem kellemesebb, mint e madarak hangja. Természetük pedig teljesen azonos. Prédára lesnek, piszokban vájkálnak, ragadoznak, halált kiáltanak.

Szomorú tünete társadalmi életünk romlottságának, hogy bőven akadnak, akik mások fogyatkozásain mulatni tudnak és nem sokkal kisebb azok száma, akik mások gyengeségeivel mulattatni akarnak, gyászos bizonyságául annak, mily kevéssé hatotta át még a világot a szeretet, amely takargat, rejteget — mint Mózes anyja a fia születését, a szép Mikhál férje szökését — mindent, amiből kár,

szégyen, veszély származhatnék embertársaira; csak azt fedi föl, amit a köz érdeke megkövetel.

A szeretet mindent hiszen, mindent remél. Jó fa nem teremhet rossz gyümölcsöt, nemes szőlővessző tövist, füge bojtorját. Aranyércből nem ólmot olvasztanak. A szeretet fáján se lelsz kishitű aggodást, bizalmatlan kétséget, reményvesztett csüggedést. A szeretet tele van hittel, reménységgel, mint az anyaföld az élet gazdagságával. Nézd a szerető szívü anyát; mint hisz, mint bízik övéinek jövőjében, a nő férje hűségében, az igazság szeretettel vértezett bajnoka az erény diadalában, a honszerелеmben égő honfikebel a haza dicső fejlődésében. Nézd Jézust! A világ tele volt romlottsággal. A köznép csaknem állati sorba sülyedten, érzékeinek uralma alatt, az írástudók a holt betű írásába merültek megelevenítő lélek nélkül, az önzés, a világ szerelme úgy ráfeküdt a szívekre, mint a Vezúv látványa Pompejire és Jézus mégis hitt abban, hogy megváltozik a világ képe: a leányzó föltámad, a naini ifjú kiszáll a koporsójából, a már rothadásnak indult Lázár ott-hagyja néma sírját.

És reménytéljes a szeretet, mint a természet a tavaszi nap meleg csókjai után. Csupa rügyezés, fakadás, virágzás, élet!

A szerető szívü emberben örökzöld remény virul. Ha sötét éjszakában jár is, fényes csillagok gyúlnak ki előtte, fölülről üzeneteket hall, megnyilatkozott egeket lát s rózsapírban dereng előtte föl ígézetes jövő. De nézd a a kérges szívet, ahol megfagyott a szeretet. Olyan, mint a tarlott téli táj. Vigasztalan egyhanguság, dermesztő hidegség, zord magány, szállongó viharfelhők, csillagirtó sötétség.

Imé a szív két legmagasztosabb érzésének: hitnek, reménynek szülőanyja, ápoló, tápláló dajkája, gondviselő őre a szeretet, mely napsugarassá teszi a jelent, örök tavaszba öltözteti éltünket, éjjel csillagokat ragyogtat, a jövőt édes remények aranyszálaival himezi ki s szöví át, amely minden jót hinni és remélni tud. Ő a legnagyobb.

Valóban ő, mert *mindent el is tűr.*

Az élet nem játék, nem álom. Sok halandót emész-

tettek föl idő előtt gondjai, merítették ki kötelességei, zúztak össze terhei, gyötörtek halálra kínjai. Nem könnyű az életet Krisztus szerint leélni. A szeretet erre is képesít. Az élet gondjai emésztik, de meg nem őrlik a szerető embert; mert szeretete hit- és reményteljes lévén, a gond felhőin át szüntelen látja áttörni az isteni kegyelem sugarait, a magasból lenyúlni a segítő jobbot. A gond ránézve borongó felhő, de nem liditbombák fojtó, gyilkos gáza; árnyék, mely az élet nyomában jár, de nem briganti, ki kétélű törrel lopózik szövetségese mögé. A szeretet mindent tűr, az élet emésztő gondjait zúgolódás nélkül, a jobb jövő reményteljes hitével, kínos fájdalmait jajszó nélkül, mint nagy harcaink súlyos sebesültjei, szilárdan áll a kötelességek áldozati oltárai előtt, életet, vért, javakat téve le reá. Havas ormokon, hóborította völgykatlanokban, vízáztatta lövészárkokban folytonos életveszedelmek között, álmatlanul, idegölő vigyázásban virraszt a lángoló haza- és faj-szeretet.

Julius Caesar a halála előtt való napon fölládozott állatban nem talált szívet. Hiába keresné a czár és az angol király is zsoldos hadában a szívet, az érzések szent tüzét, a lelkesedés gyújtó hatalmát; de akik a magyarság szent ügyéért Szerbia hegyei, a Kárpátok és a tirolí alpok égbenyúló bércei között, Galicia pusztasággá lett mezőin, a Búg és Visztula hullámaiban lelték halálukat, azoknak szíve, égő honszerelme, lángoló lelkesedése hamvadt el a haza oltarán. Csak a szeretet képes mindent tűrni, megálázást, üldözést, vértanúságot.

Mikor Pál apostol leírta e szavakat: *a szeretet mindent eltűr*, a töviskoszorús, meggyalázott, megfeszített Jézus alakja tünt fel lelkében s elvonult előtte tulajdon élete, az evangéliom terjesztéséért folytatott küzdelme, a börtön, az ostor, a jerusálemi zsidók boszúszomja s a távolból intett feléje a római arénák borzalma, az önfeláldozás kötelességének véres dicsősége. Mindezeket elviselheti a Krisztusért, a Krisztus által, aki benne hatalmassá lett.

Mikor e szavakat olvassuk: *a szeretet mindent eltűr*, ott lebeg előttünk az édes anyánk képe, ki mosolyogva állja értünk a szenvedést, derűs tekintettel hozza meg a

legnehezebb áldozatokat, a fáradtság legkisebb jele nélkül virraszt éjszakákon át lázban pihegő szerelmes ura, vagy gyermekei fölött s akinek mondhatatlan gyönyörűség övéért átélni azt, ami a fagyos kebelnek pokoli gyötrem volna.

Elvonulnak előttünk élet-halál-küzdelmeink diadalmas daliái, nehéz sebesültjei, megdicsőült hősei, az eszmék vértanúi, nagy célok üldözött, félreismert, soha nem méltányolt bajnokai, vérpadok, kínzó kamrák, máglyák véres áldozatai, a gyilkosokra áldást imádkozók angyali légiója; a jézusi lelkülettel átítatott béketűrő Jóbok s néma meghatottsággal látjuk az apostoli szó igazságát: *a szeretet mindent eltűr.*

Midőn Isten az erényeket a földre küldte, hogy ékesítsék az emberszívet, a szeretetre bízta a legnehezebb földadatot. Boldogít, de maga sokszor szenved, mert itt a szeretet szenvedéssé válik. Sebet kötöz, de maga száz és száz tátongó sebet kap. Sirat másokat, csak önkínja nem fakasztja könnyre. A szeretet osztályrésze az önfeláldozás, a kötelesség oltárán való lassú elégés, a folytonos vértanúság. Ezért is legnagyobb a szeretet.

Ime, testvéreim! A szeretet hosszútűrő, kegyes, mindent elfedez, mindent hiszen, mindent remél s mindent eltűr.

Találtok-e egyetlen érzést a kebelben, mely tovább tűrni, több jót tenni, több áldást hinteni, több, szebb életet fakasztani képes; van-e szívetekben, ami inkább hiszen, inkább remél, a vértanúság néma elviselésére jobban képesít, mint a szeretet?

Keresem enszívemben, keresem az anyákéban, hitvesekében, hős fiakban, lobogó érzésű martyrokban, a hitvallókban s mindenütt csak azt látom:

Egy érzelem van, ami boldogító,
Melytől édenné lesz a pusztaág;
De, hogyha ez hiányzanék belőle,
Sívár úr a legbájozóbb világ.
Egy érzelem van, ami kincsaranynál
Fénylőbbben ékesíti a kebelt,
De akinél ez érzelem hiányzik:
Koldus, legyen bár kincsesháza telt.

Egy érzelem van, szent, dicső, magasztos,
Nem önző, nem haszonleső, hideg,
Amely annál nagyobb és terjedettebb,
Mennél több és több részre oszla meg ;
Mely késedelmes mindig a haragra,
S örömmel ad tüstént bocsánatot ;
Mely kártevést, irigykedést nem ismer,
Nem álnok és föl nem fuvalkodott.
Ez érzelem teremté a világot,
Ez tartja fenn a földet és eget.
Ez érzelem nyujt boldogságot, üdvet,
A legnagyobb . . . a tiszta szeretet.

(Győry)

Amen.

SMID ISTVÁN.

MENYEGZŐI RUHA.

— Urvacsoraosztáskor. —

Máté 22, 12.

A fölolvassott ígék Jézusnak a mennyek országáról szóló következő példázatából valók:

A király, t. i. Isten, az ő fiának, Jézusnak, menyegzői lakomát akarván szerezni, jóelőre meghívta arra Izráelt, mely nép akkor nem is utasította vissza e meghívást. Mikor azért elközelgett a vacsora ideje, elküldé Isten az ő szolgálait, a profétákat, a hivatalosokhoz; de már ekkor azok nem akartak eljönni. A nagyürelmű Isten más szolgálait, az apostolokat is hozzájuk küldé, hogy immár minden kész, jöjjenek el. A hivatalosok azonban nem is törődtek a meghívással, előbbvalónak tartván kiki a maga földi dolgát; sőt az unszolásra egyesek haragra gerjedvén, megverték és megölték a szolgálakat. Ama mennyei király emiatt méltán megharaguvék és elküldvén hadait, azokat a gyilkosokat elveszté és városaikat fölégeté. Minthogy pedig emberi méltatlanság Istennek örök tanácsát hiábavalóvá nem teheti: az Urnak szolgálái most már személyválogatás nélkül mindeneknek hívására küldettek szét. Hamarosan meg is telt a menyegző vendégekkel, kik közt még együtt volt jó és gonosz. De mielőtt letelepedtek volna a lakomához, megjelent a király s látva, hogy egy vendég illetlenül, méltatlanul jelent meg, monda néki: *Barátom, mimódon jöttél ide, holott nincsen menyegzői ruhád? Az pedig hallgata.* Erre a király megkötöztette és kivitette azt a fényes és vidám menyegzői helyiségből a hideg és sötét éjszakába, hol már késő a bánat sírása, az önvád tehetetlen fogcsikorgatása. Hivatalos volt, de a választásra méltatlannak bizonyult.

Mi volt a *bűne* ennek a szerencsétlennek? Ugy látom, K. T! hogy a *könnyelműség* és a *makacsság*.

1.

Könnyelműsége abban nyilvánult, hogy meggondolatlanul, illetlenül jelent meg a menyegzőn, amennyiben nem öltött előbb menyegzői ruhát.

Első tekintetre kicsiségnek tetszik ez, nem bűnnek, legfeljebb egy kis hanyagságnak, felületességnek. Igaz, K. T! de, mondjátok, a leggyakrabban nem kicsinységekben botlunk-e meg? Aztán gondoljátok el, hogy a legmagasabb hegy is porszemekből áll. Hogy nem mosta meg a kezét, lábain még ott volt az ut pora, hogy ruhája nem volt éppen fehér, hogy nem húzódott hátra szerényen és még sok apró nem, nem: külön-külön talán elnézhető kicsiség lehetne nagy kiválóságok mellett; de mikor mindez együtt jelenik meg, mint kihívó, otromba tolakodás, nem természetes-é, ha a király így szól: *Barátom, mimódon jöttél ide?*

Tudom, K. T! hogy Jézus a hegyi beszédben a testet drágábbnak mondá az öltözetnél; pedig más alkalommal (Ján. 6, 63.) a testről úgy nyilatkozott, hogy az nem használ semmit, a lélek az, ami megelevenít: de viszont rámutatott a mező liliomára, amelynek — és mindennek — nemcsak megfelelő, hanem szinte pazarul szép ruhát ad az Isten; pedig nem sokkal drágábbak vagyunk-e mi azoknál! Nagy tévedés volna azért lekicsinyelni az alkalomszerű külső megjelenést. A rög közt meghúzódó fogoly-madarat csak akkor vesszük észre, mikor szinte a lábunk alól röppen föl, míg Délamerika szindús erdőiben úgy röpködnek a kis kolibri-madarak, mintha ingó színes virágok volnának; a chaméleon-gyík meg éppen környezete szerint változtatja a színét, az ő ruháját. Vagy azt hiszitek, K. T! hogy a virág cél nélkül pompás színű és illatu? Óh nem! A növénynek menyegzői ruhája az. A sötétkék ég tengernyi csillagával, a lepke hímes szárnyaival, a délibáb káprázatos játékaival nem a teremtő Isten gondolatának szépségét tükrözi-e? És nem csak a bimbófakadás a szép; szép a hervadás is. A szépség eme törvényét megérzi és követi az ember is. Azt hiszem azért, K. T! hogy, ha csak

egyszerű lakodalmi vendégségben jelennék is meg valaki ronda ruhába félig felöltözve, ma is hamarosan megkérdeznék tőle: *Barátom, mimódon jöttél ide?*

A példázatbeli vendégek ugyan este a város alatt, a kerti kerítések enyhében megpihenő utasok voltak, kiket bizony váratlanul ért a meghívás tisztessége: ám ez nem mentség az illetlen megjelenésre, mert az utazók két rend ruhát szoktak magukkal vinni (Máté 10, 10.) s ha azt gondolnók, hogy esetleg nem volt a mi szerencsétlen vendégünknek, ez azt mutatná, hogy az utra is könnyelműen indult és ez a kicsinynek látszó bűn most keservesen bűnhődik. Valakinek eszébe ötölhetnék az a mentség is, hogy hátha szegénynek soha nem is volt illő ruhája; de ne keresgéljük a mentséget, K. T! Hiábavaló is volna, hiszen ő maga se menti magát egy szóval sem. Nem.

2.

Ezt olvassuk ugyanis róla: *Az pedig hallgata.* Vajjon miért? Bizonyára nem szerénységből, mert akkor el se ment volna a menyegzőre, vagy a szolgák szíves unszólása mellett is hátul húzódott volna meg, mint amaz imádkozó publikánus. Nem. Viselkedése tolakodó, önhitt emberre vall, ki azt hiszi, hogy ő keresztülléphet minden korláton, neki minden szabad, mert ő külömb a többinél; ki merne neki szólani? Valószínű, hogy vendégtársai nem is intették le, bár kétségtelenül kínosan hatott rájuk illetlen, sértő, kihívó magaviselete. Hanem a vendéglátó gazda maga a király volt! Végignézve emberünkön csodálkozva kérdezte: *Barátom, mimódon jöttél ide, holott nincsen menyegzői ruhád? Az pedig hallgata.* Micsoda szégyen! De hát így van az: *aki magát felmagasztalja, megaláztatik* (Luk. 14, 11.).

Ha az az elhanyagolt külső szerény és tisztességes szegénység volna rajta, ha erőtlenség és elvetett voltának lenne jele, már rég leborulva könyörgött volna: „Király, örökké élj! A te alázatos szolgádnak e hitvány öltözetnél, nincs egyebe s ezt sem gondozhatja, mert, ime lásd, a te szolgád béna. Könyörülj azért rajtam, óh király!” s vendégtársai ajkán a szeretet melegével zendülne: „Könyörülj rajta!” sőt a

vőlegény is leborulna a király előtt, mondván: „Atyám, bocsáss meg néki!“ Erre a szegényeket, csonkabonkákat, sántákat és vakokat (Luk. 14, 21.) is vendégül szívesen látó király bizonyára így szólott volna: „A te békességed bőséges legyen.“ Sőt annakfelette szép fehér ünnepi köntöst adatva rá, a főhelyre ültette volna az ő asztalánál.

Nem így történt. Amint a mély csöndben elhangzott a király kérdése: *Barátom, mimódon jöttél ide, holott nincsen menyegzői ruhád?* a tettenért bűnös rettenésével érezte, hogy most minden tekintet rátapad s ezek nem mentik őt. Nem. Most bűnhődik a vak elbizakodottság, hogy az ő gazdagságából nem szerzett barátokat a számadás napjára (Luk. 16, 9.). Még a vőlegény is hallgatva tekint rá, pedig ő ellenségeiért is imádkozik. Ha ekkor odaveti magát a király elé és fölkiált: *Légy irgalmas nekem, bűnösnek!* (Luk. 18, 13.) a király még ekkor is bizonyára így szólott volna: *Kelj föl, megbocsáttattak a te bűneid.* Ezt sem tette. Daczosan és makacsul *hallgata.* Természetes azért, hogy ezek után a király megköötöztetve kivitette a külső sötétségbe.

*

Ismételten kiemelem azonban, K. T! hogy ez példázat. A király: a mi Istenünk; a vőlegény: Jézus; a menyegző: az újszövetség; a menyegzői lakoma: az evangéliom és a sákramentomok, közelebbről az úrvacsora; a vendégek, a szegények, csonkabonkák, sánták, vakok, jövevények és vándorok pedig *mi* vagyunk, K. T! és az a menyegzői ruha nem a testnek, hanem a *léleknek* öltözete.

Azért, ha van köztetek olyan, aki könnyelműen, hanyagúl jött ide; aki nem vetette le a bűn szennyes ruháját és nem öltötte fel a tisztaság, ártatlanság és alázatosság hófehér menyegzői öltözetét: az borúljon le Isten előtt és imádkozzék. Aki olyan volt, mint a béna és a vak, aki ruháját ki nem fehérítheti: az erőtlenségének tudatában omoljon le az irgalmas Isten előtt, ki az alázatost nem veti el, sőt magához emeli és fölmagasztalja. Mennél inkább érezzük tehetetlenségünket, elvetettségünket: annál nagyobb bizalommal siessünk ama menyegzői lakomához mert „nem

a tökéletesek számára rendeltetett az, hanem a gyengéknek és erőtléneknek“ (Kálvin). Óh, a tökéleteseknek és egészségeseknek nem kell orvos; de bizony mondom, jaj azoknak, akik azt hiszik, hogy bennük semmi fogyatkozás sincs, mert hasonlatosak a király amaz önhitt, könnyelmű és makacs vendégéhez, ki megszégyenült és kivettetett a késő bánat és keserű önvád martalékául örök halálra.

Óh jöjjetek azért személyválogatás nélkül mindnyájan, életnek fáradt vándorai; jöjjetek alázatos, tiszta szívvel! Ama mennyei király immár kitérta hajlékának kapuit és terítve az ő asztala, melyről aki eszik, él örökké.

Amen.

TAKÁCS SÁNDOR.

AZ ÉN ORSZÁGOM NEM E VILÁGBÓL VALÓ.

— Reformációi. —

Ne hagyd el árva nyájadat,
Jézus, harczolj velünk magad,
Reményünk napja, kelj fel!
Benned bízunk, te híveid,
Karod bizonynal megsegít
S áldunk vidám lélekkel!
Amen.

Ünneplő K. H! Testvéreim az Urban!

Mint minden évben, úgy az idén is egyszerű köntösben, zajos feltűnés nélkül, szerényen köszöntött be hozzánk a reformáció emlékűnnepe. A protestantizmus nem barátja a külsőségnek, kerüli a szemkápráztató csillogást s inkább az egyén és a társadalom belső megújulására, a szabadság és a szeretet alapján történő gyökeres átalakulására czéloz. Éppen azért nem csupán a másik felekezet, de a mi hitfeleink közül is akárhányan, a világháboru sulyos aggodalmi, a megélhetés nehéz gondjai közt tudomást sem vesznek a mai ünnepnapról és annak magasztos jelentőségéről s alig sejtik, hogy a hitjavítás emlékűnnepe nem ugyan evangéliomi egyházunk *születésének* évfordulója, mint némelyek hiszik, hanem igenis *ujjászületésének*, új életre ébredésének lélekemelő örömnnepe. Megszületett ugyanis a mi egyházunk már akkor, midőn üdvözítő Jézusunk az igazság és szeretet országát lehozta a visszatért emberiség közé; midőn amaz első pünköstit ünnepén az anyaszentegyház megalakult és a szent Lélek ujjáteremtő erejével társasággá szervezkedett. Ámde a hosszú századok folyamán a különféle téves tanok és

visszaélések pusztító férgekként lepték el az egyház termő fáját; a viruló leányzó beteges sorvadásba esett; nem halt meg, de elaludt; dermesztő álomba ringatták lelkiismeretlen dajkái, az egyház önző és hatalomra vágyó szolgálói, hogy drága örökségét elkobozhassák s a fölött kényük-kedvük szerint rendelkezhessenek. Szomorú idők voltak azok, melyekre ugyancsak ráillik a proféta mondása: a sötétség béborította a földet és a homályosság a népet . . . mignem az örök szeretet megkönyörült a lelki rabság nehéz bilincseiben sinlődő híveken, elűzte az éjszakát s a választottak nyája ujjongva énekelhette: Rajtad pedig föltamad az Ur és az ő dicsősége terajtad megláttatik.

Talitha kumi! leányzó, tenéked mondom, kelj föl! Így szólt az életnek Fejedelme és ime, amaz 1517. október 31-ediki korszakot alkotó kalapácsütések, melyekkel az igénytelen, de bátor lelkű szerzetes, dr. Luther Márton világraszóló 95 tételét, mint a lelkiismereti szabadság örökérvényű oklevelét a wittenbergi vártemplom ajtajára kiszögezte, fölébresztették a haldokló leányzót, visszhangra találtak az üdv után sóvárgók millióinak keblében, alapjában megrendítették a sötétség birodalmát s hangosan hirdették az új kor hajnalhasadását.

Istené legyen érte a hála és a magasztalás!

Hogy e mennyei világosságnak diadala a sötét babona s lelki zsarnokság mozgósított ádáz hadseregével szemben mennyi küzdelembe, mennyi véráldozatba s keserű könyhullatásba került: nem akarom ezuttal részletezni. Miért szagkassam föl a régi sebeket éppen most, a mai időben, éppen ez ünnepnapon? Kérdjed meg a te atyádat és megjelenti néked; a te véreidet és megmondják néked!

Óh, szeretett hitrokonom, testvérem a Krisztusban! Vajha ma, a reformáció emlékűnnepén Isten iránt való háládat és magasztalásodat azzal a szent fogadással bizonyítanád be, hogy a mi sokat szenvedett, sok heves ostromot diadalmasan kiállott evangéliumi egyházunkhoz a hatalmas ellenpárt minden csábításai és erőszakos hódításai mellett is jó és rossz napokban egyaránt törhetetlen hűséggel ragaszkodol és a megismert igazságot s lelki szabadságot önző világi érdekekért soha könnyelműen el

nem árulod! Ez lenne mai ünneplésednek legédesebb gyümölcse, legmaradandóbb áldása. Erre int minket a mai elmélkedésünk alapjául szolgáló evangéliomi szent leczke.

Ján. 18, 36.

Szeretteim az Urban! Mai reformációi emlékünnepeünkön nem feszegetem a multat; inkább a jelen viszonyokra kívánok röviden kiterjeszkedni. Két egyház él és működik egymás mellett, sőt — sajnos, hogy ezt a fölvilágosodás jelen századában is hangsúlyoznunk kell — egymással szemben, t. i. az evangélikus és az u. n. katolikus, mindegyik azzal az állítással, hogy ő az igazi. Mindkettőnek igaza nem lehet; mert az igazság egy és nem kettő. Legfőleg az volna lehetséges, hogy az egyik tisztábban vallja és hirdeti az igazságot, mint a másik, úgy, hogy ama legfőbb és leglényegesebb kérdésre: Mit cselekedjem, hogy üdvözülhessek? az egyik világosabb és határozottabb feleletet ad, mint a másik. A dolog mibenlétéről helyes ítéletet alkothatunk magunknak, ha mértékül az egyház isteni alapítójának, Krisztus Urunknak imént fölolvastott szavait alkalmazzuk. Vegyük tehát szemügyre Jézusnak ezt a kijelentését:

Az én országom nem e világból való

és világítsuk meg azzal

1. *a római katolikus,*
2. *az evangélikus egyházat.*

Uram! Szentelj meg minket a te igazságoddal; a te beszéded igazság.

Amen.

1.

Testvéreim az Urban! Pilátus azt kérdezi Jézustól: *Te vagy-e a zsidók királya?* És Jézus így felel: *Te mondod, hogy én Király vagyok; de az én országom nem e világból való. Ha e világból való volna az én országom, az én szolgálaim intézkednének, hogy át ne*

adassam a zsidóknak. Ámde az én országom nem innen való.

Igen, király ő, de nem áll egy sorba a földi koronák viselőivel, hanem magasan azok fölött, a királyok királya. Az ő országát ne keresd a térképen, a világi államok között, mert az minden birodalmak fölött áll, valamennyit áthatva, valamennyit önmagában egyesítve. Jézus Krisztus lelki, szellemi országban uralkodik, ő az igazság királya. Azért nincs is neki kardokkal, dárdákkal és öldöklő ágyúkkal fölszerelt hadserege, nem tart minisztereket és követéseket a fejedelmi udvaroknál: ő maga minden mindenkiben, ő maga végez mindent ajkainak szavával, mely bizonyosságot tesz az igazságról és az ő melegen érző szívével, mely az elveszett világ megmentéséért elvérzik. Ez értelembe adja ki távozásakor apostolainak a királyi parancsot: Menjetek el és úgy cselekedjete, miként én nektek példa vagyok. Az én országom nem e világból való; azért ti se próbáljátok meg azt világi karhatalommal, külső testi eszközökkel és cselfogásokkal, hanem egyedül a léleknek fegyverével — mely Isten ígéje — és szeretetnek erejével építeni. Jaj nektek, ha Istennek szent ügyét e világgal keveritek össze s az által megrontjátok! Jaj nektek, ha a magasztos czélt, melyet elétek tűztem, szem elől tévesztitek s az eszményi magaslatról a föld porába hulltok le s a mulandó érdekek göröngyei közé temetkeztek!

És az apostolok neki indultak a nagy világnak s dicső feladatukat nagy mesterük szellemében és utasítása szerint teljesítették is. És ime az egyház diadalmasan nyomult előre, az Urnak erejében meggyőzte és meghódította a világot s annak őskori fenséges alakja úgy ragyog káprázó szemünk előtt, mint egy aranyba és biborba festett eszménykép. A sokaságnak pedig, mely hitt vala, szívük, lelkük egy vala. Óh, ha így maradt volna! . . . akkor a keresztről szóló evangéliom viharebességgel, diadalmenetben járta volna be az egész világot s minden térdet arra kényszerített volna e földön, hogy készséggel meghajoljon az előtt, akinek mindenek fölött való név adatott s minden nyelv a Jézus Krisztusnak dicséretét zengte volna. Ha így maradt volna!

Ugorjunk át néhány századot és ime mi lett az egyházból? Ott látunk Rómában egy papot, aki, mint valamely császár és király, koronát hord fején, sőt háromemeletes koronát, aminővel egy császár vagy király sem dicsekedhetik e földön. A világi fejedelmek pedig mélyen meghajolnak előtte, csókolják az ő saruját s hű alattvalóként tartják az ő kengyelvasát, mint akinek kezéből koronájukat nyerik. Fényes palotában lakozik, miniszterek, államtitkárok és ragyogó egyenruhájú udvaroncok környezetében; ablakai alatt harsogó zeneszó mellett vonulnak el jól fölfegyverezett ezredei s kincstárában arany, ezüst halmozódik rakásra. Szóval: a pápa fejedelmi módon él e világban. És ő pap akar lenni? Sőt a Krisztus helytartójának meri magát nevezni? Helytartója annak, akinek nem volt hova fejét lehajtsa; helytartója annak, aki azt mondja: Az én országom nem e világból való. Avagy egyáltalában van-e szüksége helytartóra annak, aki övének megígérte: ime, én tiveletek vagyok minden napon, mind a világ végezetéig . . . és: nálam nélkül semmit nem cselekedhettek? Ha pedig helytartóra volna szüksége, vajjonilyent választott volna-e ki magának? Gyakran megtörténik ugyan, hogy a szolga fényesebben öltözködik, mint egyszerűséget kedvelő ura; ámde az ilyen szolgát nem is dicséri senki; ha pedig ezt a pápa teszi, az tiszteres beszámítás alá esik. Krisztus bátran, habozás nélkül ellenállt a kísértésnek, mely a világnak minden országát és azoknak dicsőségét neki ígérte. Az ő helytartója erre nem volt képes! A pápaság tehát világuralmi törekvésével nem egyéb, mint a Krisztustól való nyílt elpártolás, aminek gyászos következményei nem is maradtak el.

A világi uralomra való törekvéssel ugyanis behatolt az egyházba a világias érzület is. Az egyház elvilágiasult, elfeledte a szép célt: az odafelvalókra viseljetek gondot és nem e földiekre . . . A szellemit lerántották a testiség körébe s így az igazságot tévelygéssé változtatták. Istennek tiszta ígéjébe az emberi találmányok és rendszabályok kovásza vegyült s megposhasztotta az egész tésztát. Az istentisztelet csillogó szertartásokkal, tömjénfüsttel és muzikaszóval tarkázott, érthetetlen szövegű színjátékká

lett. A benső érzelem külső érzéki formasággá változott. A bűnbánatot és töredelmességet a szív helyett a kéz végezte el. Valóságos kézimunka, üzlet lett abból. Aki bűneitől szabadulni kívánt, lefizette a megfelelő összeget készpénzben, elmormolt néhány miatyánkot és üdvözetet, elzarándokolt valamely búcsujáró helyre, vagy ilynemű külső cselekedetet vitt végbe s célját elérte. Eladó volt az üdv s a kárhozat; pénzért kinyílt a mennyország s a pokol kapuja. E helyt eszünkbe jut Krisztus Urunknak jövendölése, mely a szent helyen található pusztulásról szól. Vajjon mit gondolsz, keresztyén társam, midőn e dolgok fölött elmélkedvén, Krisztus szavai csendülnek meg füledben: *Az én országom nem e világból való . . .*

Ámde ott belátásról, irányváltoztatásról, visszatérésről szó sem lehet; sőt ellenkezően. Róma a megkezdett uton szigorú következetességgel halad tovább a legvégsőig. A jelenlegi pápa egyik elődje nem elégedvén meg a Krisztus *helytartójának* dicsőségével, önmagát tette urrá és csalatkozhatatlanságának kimondásával a világok Urának, Istennek székébe ült. Igaz, hogy ez által a római egyház látszóan még nagyobb hatalomra és tekintélyre tett szert. A világi fejedelmek egynémelyike még mélyebben hajol meg a csalhatatlan egyházi előtt s annak kegyét keresi, annál is inkább, mert a történet tanúsága szerint vele összetűzni nem tanácsos; ámde ami a pápás egyháznak ereje, abban rejlik annak gyengesége és jövendő bukása is. Eltért a Krisztus szellemétől, elfeledte, hogy annak országa nem e világból való. Ami e világból való, az elmulik s így előbb-utóbb az ő órája is ütni fog. Ez bizony-nyal igaz.

Eszünkbe jut annak a szegény halásznak és feleségének meséje, akik rozszant nádviskójukban egyideig megelégedettek és így boldogok voltak. Ámde egyszer csak megszállta őket a nagyravágyás ördöge. Gazdagok akartak lenni, fent a fényes várban kívántak lakni, grófi címmel és uradalmakkal büszkélkedni. Amit kívántak, meglett. De nemsokára ezt is keveseleették s királyság után vágyódtak. Ez az óhajuk is teljesült. Majd ez a dicsőség sem elégítette ki őket s az egész világ mindenható urává,

Istenné akartak lenni. S ekkor fölébredve álmodozásaikból reggelre ismét szegényes viskójukban ültek, elhagyatva, árván, szegényen, mint annak előtte. Akinek fülei vannak a hallásra, hallja; hallja a mesében rejlő jövendőlést: aki magát fölmagasztalja, egész Istennek trónjáig magasztalja, az megaláztatik. Az idők kerekét visszaforgatni nem lehet. Az emberiség lassan, de bizonyosan halad a művelődés útján előre; a fölvilágosodás előbb-utóbb ledönti a sötétség s önkény roskatag épületét.

2.

Forduljunk el, testvéreim a Krisztusban, e szomoru képtől s vizsgáljuk inkább, miként valósította meg *az evangéliomi egyház* Urunk eme szavait: *Az én országom nem e világból való!*

Itt már első pillanatra is otthonias, bizalmas családi kép tárul elénk s szelid szellő érinti arcunkat. Rómának tévedései és bűnei közt nem volt utolsó a világi uralom vágya, mely ellen Luther határozottan sikraszállt. Sickingen s más német lovagok készséggel följánlották neki kardjukat. Luther ellenállt a kísértésnek s a fegyveres segítséget köszönettel visszautasította. Jobb kardom van nekem — úgymond — mint nektek. Az Istennek beszéde élő és ható, sőt hathatóbb minden kétélű fegyvernél. Az ő egyháza a tiszta Isten-igének egyháza. Az íge volt Luther erős vára, védő pajzsa s legjobb fegyvere. Az evangéliomi egyház nem kíván biborban és bársonyban tündökölni; nem eseng arany és ezüst után s megelégszik, ha éheznie nem kell, ha megvan mindennapi kenyere s rongyoskodni, fázlódni nem kénytelen. Az evangéliomi egyház szegény, nincs formája, sem ékessége s ha e miatt sokan megvetik: nem gondolják meg, mit cselekesznek, hogy azt vetik meg, aki, noha gazdag volt, miérettünk szegénnyé lett s apostolait is a szegények soraiból választotta. Ne szégyeld egyszerü, disztelen köntösödöt, egyházam! hisz' a te királyodnak ruhája az! A kegyelem és üdv országa, melyet te építgetsz, nincs aranysujtásos, drága miseöltözethez fűzve, mely az együgyűséget bámulatra ragadja, sem zajos, czifra körmenetekhez, melyek a

kiváncsi tömegnek tetszenek, sem remek márványtemplomokhoz, melyeknek rideg oszlopai közt hiányzik a bizalmas melegség. Üdv neked, míg külső fény, hatalom s befolyás után nem sóvárogsz. Aki magát megalázza, fölmagasztaltatik. Az alázatosok, Krisztus Urunk ígérete szerint, örökségül birják a földet.

Az állam éppen nem bánik velünk bőkezűen. Míg a szomszéd felekezet a közös erővel szerzett állami vagyontól százmilliók fölött rendelkezik s ez által milliókat fűzhet a maga érdekeihez, nekünk törvényes jogaink és igényeink kielégítése helyett alig jut itt-ott egy-egy morzsalék alamizsna. Egyházunk az a mesebeli hamupipőke, akivel szívtelen mostohája nem törődik. Ám legyen! Az a megvetett hamupipőke végre mégis diadalt aratott s boldogabb lett büszke nővéreinél. Ez a tündérmese szintén jövődőlést foglal magában, megjövendőli az evangéliom szegény egyházának győzedelmét.

De ne feledjük el, hogy e jövődőlés csak akkor fog beteljesülni, ha egyházunk hű marad isteni alapítójának és egyedüli fejének ama szavaihoz: *Az én országom nem e világból való.* Iruk zászlónkra e jelszót és sem nyomoruság, sem ígéret ne tántorítson el minket attól soha. E szózatot, mint komoly figyelmeztetést, hangosan kellene belekiáltanunk korunk egyházi köreibe, mert komolyan fenyeget a veszély, hogy e világ evangéliomi egyházunk kerítésén keresztül is beszivárog szent Sionunk falai közé s Isten országát világi érdekek színhelyévé teszi, elékteleníti, üdvös fejlődésében, áldásos munkájában megakasztja.

Tagadhatatlan, hogy egyházunkban is található olyan áramlat, mely világi hatalom és tekintély után sóhajtozik, mely külső pompa és fény által akar hatást elérni s ha mégis Róma világi uralma miatt jajgat, aligha nem az irigység szól belőle. Oh ti, kik uralkodni, tündökölni szeretnétek, avagy elfeledtétek-e, minémü lélek lakik tibenetek? Elfeledtétek-e, hogy ti annak tanítványai vagytok, aki nem azért jött, hogy szolgáljanak néki, hanem hogy ő szolgáljon és adja az ő életét váltságul sokakért? Elfeledtétek-e az ő kijelentését: *Az én országom nem e*

világból való? Az uralomvágy kevélység, a kevélység pedig nem vett más ígéretet, mint hogy megszegyenül.

S éppen e külső érdekhajhászás, mely e világ örömeit, előnyeit többre becsüli őseinek vérrel és szenvedéssel megvédelmezett drága örökségénél, a hitnél, okozza azt az ijesztő mérvben szaporodó hittagadást és jellemgyöngeséget, mely egyházi életünket komoly válság örvénye felé tereli. Igaz ugyan, hogy míg a szomszéd Ausztriában, Spanyolországban, Franciaországban a Rómától való elszakadás és az ultramontán szerzetesek ellen táplált ellenszenv mind nagyobb arányokat ölt, addig itt nálunk Magyarországon a Róma érdekében kifejtett lélekavadászat tetőpontját érte el. Róma és barátai lázas tevékenységet fejtenek ki, hogy rábeszéléssel, ígéretekkel, fenyegetéssel, megfélemlítéssel mennél több lelket hódítsanak el a többi felekezetektől. De hogy fáradozásukat oly megdöbbenítő siker koronázza s évenként ezrekre megy a gyenge lelkű, hűtlen protestánsok száma, akik vagy Róma fojtogató karjaiba vetik magukat, vagy — ami még szomorubb és kárhozatosabb eljárás — házasságkötésnél még csak ezután születendő gyermekeik ártatlan homlokára sütik az evangéliomi szabadság megtagadásának rút bélyegét, ennek oka mégis csak a mi világiás érzületünk, könnyelműségünk és közönyünk, mely hidegen, érzéketlenül nézi, miként fordít hátat nevelő édesanyjának — az egyháznak — rokonságunk valamely tagja; mintha az ő szegylene nem bélyegezné meg egyszersmind a család többi tagjait is. Vigyázzatok, álljatok meg a hitben, úgy cselekedjétek, mint férfiak, legyetek erősek!

Ámde még egy más oldalról is betör egyházunk sánczain keresztül a világ s világi szokásokat vegyít a szent ügy közé! Amit e világ fiai céljaik elérésére alkalmasnak vélnék, azért rajonganak s azt utánozzák az egyház gyermekei is. Ma már a protestáns egyház is segítő társul szegődttette maga mellé a hiúságot s az egyház érdekében teljesített legkisebb áldozatot, legigénytelenebb szolgálatot is fellengző hirlapi dicséretekkel siet elhalmozni, elfeledvén Krisztus Urunknak szerénységre intő szavait: Ne tudja a te balkezed, mit cselekszik jobb kezed. És sajnós, hogy

e divatos kórságtól még az Ur szolgálai maguk sem mentek, tetteiket nagyon is szeretik kirakatba helyezni, hogy az együgyűekkel bámultassák magukat, nem gondolván meg, hogy sárba ejtik a gyöngyöt s a piaczi lárma szennyébe vonják le az örökkévalókat.

Hasonló dolgokról még sokat, igen sokat beszélhetnénk, de nem akarom szemrehányásokkal keseríteni meg ünnepünket. Egyikünk sem ment a hibától, mindegyikünk e kornak gyermeke; illő tehát, hogy a reformáció emlék-ünnepén mindegyikünk, még a legjobb, legbuzgóbb is, önkéblét verve ily vallomást tegyen: Ne szállj perbe, Uram, a te szolgálóddal, mert egy igaz sem találtatik teelőtted az élők közül!

Ha — ami tagadhatatlan tény — evangéliomi egyházunk gyarapodása és fölvirágzása olyan lassan halad előre s annak hátramaradása miatt folyton panaszkodni vagyunk kénytelenek s a minden téren hangoztatott belmisszió oly csekély sikert mutathat föl, annak nem csupán hatalmas ellenségeink az okai, hanem magunk is, midőn e világot összevegyítjük Isten országával, ez által erőnket megbénítjuk s mégis azt hisszük, bölcsen cselekedtünk.

Szükséges azért, hogy folyton fülünkbe csengjen az Urnak szózata: *Az én országom nem e világból való*; hogy az anyaszentegyházat s mindegyikünk a maga lelkét, mint az Urnak szeplő nélkül való menyaszonyát, megőrizzük mindvégig s így a protestantizmus jövőjébe tekintve elmondhassuk: A pokol kapui sem vehetnek azon diadalmat!

Amen.

Nietschmann után

† ZÁBRÁK DÉNES.

ÚJ BOR, ÚJ TÖMLŐ.

— Reformáció ünnepe. —

Márk 2, 22.

Ha lelkesedni akarsz, atyámfia, nézd az embert, akit magasztos célok, szent gondolatok vezetnek; aki az igazság erejével vagyon és hatalom nélkül meggyőzi a világot. Ha mosolyogni akarsz, nézd az embert, aki a mindennapi élet apróságainak és ferdeségeinek hű szolgájává szegődik és oly fontoskodással végzi őket, mint a kis gyermek a maga játékait. Ha elszomorodni akarsz, nézd az embert, aki a magasztos célokat aprópénzre váltja föl, a szent dolgokat porba rántja és az emberiség átkává teszi. Az ember erre is képes. Mert csak három dolgot nem lehet megmérni: az ég magasságát, a tenger mélységét és az emberek gyarlóságát. Az ember az égből aláhullott ragyogó havat sárrá tapodja; a vallást, amelyről azt hiszi, hogy az égből kapta ajándékul: magának kincses bányává, az emberiségnek súlyos teherré teszi. Így tesz Jézus vallásával is. Vagy használjuk Jézus hasonlatokban beszélő, kifejező szavait: az új bort ó tömlőbe tölti. Az új bor az ő tanítása, az ő vallása. Kevés szóban összefoglalható: istenszeretet, emberszeretet (Máté 22, 37—40.). Megérteni könnyű; megvalósítani nehéz. De lehetséges. S aki megvalósítja, méltó arra, hogy megcsodáljuk. Ám az emberi gyarlóság egyiket sem akarja.

A keresztyénség nagy apostola azt mondja, hogy inkább szól a gyülekezetben öt szót, amit megértenek, mint ezer érthetlent (1. Kor. 14, 19.). Az emberek pedig azt tisztelik és csodálják, amit nem értenek meg. Megmosolyogni való gyarlóságukban azt hiszik, hogy az a bölcs, mély és igaz, ami homályos és titokzatos. Mert Jézus vallásában

érthetetlen dolog nincs: készítenek maguk az emberek. A maguk bölcs vagy kevésbé bölcs bölcselkedésére rámondják, hogy Isten gondolatai, a maguk parancsaira, hogy Isten akarata. Így Jézus tanítása mellett megállapítják az egyházi tant, amelyről büszkélkedve mondják: hiszem, mert lehetetlen. Pál apostol ugyan arra tanít, hogy mindent vizsgáljunk meg és csak azt tartsuk meg, ami jó (1. Thess. 5, 21.). Az egyházi hatalom birtokosai pedig azt mondják: a mi tanításunkat kételkedés nélkül, azaz gondolkodás nélkül fogadd el. Nem meggyőződni kell, gondolkodással, megértéssel és hittel, hanem elhinni, amit mink mondunk. Ez a hit. És hogy a lehetetlenben kételkedni senki se merjen, a gondolkodást kételkedésnek nevezik, a kételkedést bűnnek hirdetik és átokkal sujtják. Végül nyíltan kimondják, amit addig is csináltak titokban, hogy a maguk szavait Isten nevével szentesítik, kimondják az egyház csalatkozhatatlanságát. Most már elmondhatják a költővel:

Nagy megnyugvás a kényelem hitünkben.
Nemes, de nehéz önlábunkon járni.

(Madách)

Itt nem áll meg, még több eszközt és módot talál arra a gyarlóság, hogy kényelmes keresztyénséggé aklakítsa Jézus vallását, hogy az egyházban a hívek otthonosan érezzék magukat.

Pál apostol kéri a keresztyéneket, hogy életüket tegyék Istennek kedves áldozatul és okos tiszteletül (Róm. 12, 1.). Ez is érthető és ez is nehéz; tehát könnyítenek rajta. Az istentisztelet területét és idejét korlátozzák. Az esztendőből kijelölnek 52 vasárnapot és egynéhány ünnepet, mint az Isten tisztelésének napját. Még e kevés napból is kijelölnek egy vagy két órát, amelyben megnyilvánulhat vallásosságuk s amelyben hitük szerint leróhatják Isten iránt minden kötelességüket. Hogy azonban ez a pár óra se terhelje nagyon a híveket és föl ne rázza szunyadó gondolataikat, formaságokkal töltik ki. Fölhasználják az építészet, a festészet, a szobrászat, a zene művészi alkotásait, hogy az istentisztelet fényes és kábító legyen, lenyűgözze a szívet és az értelmet. Szóval az egyház szépíti magát, hogy híveinek tessenek.

Jézus, midőn a tízparancsot magyarázza, azt mondja, hogy aki csak a legkisebb parancsot áthágja, éppen úgy bűnös, mint aki az egészet megrontotta (Máté 5, 19.). Így tanít szigorú tisztasággal a Csodálatos. Az egyház azonban engedékeny, megalkuszik a gyarlóságokkal. Osztyalozza a bűnöket; egyiket kisebb, másikat nagyobb, harmadikat halálos bűnnek nevezi el és így tovább. Mindegyik bűnre megszabja a megfelelő vezeklést is; kisebb-nagyobb formásokat, hogy a hívek mennél könnyebben, mennél kevesebb gonddal megszabaduljanak a vétkeken való aggodalmaktól. Valóságos váltó-rendszert állít föl a bűnök és a vezeklés között. Végül e rendszer méltó befejezéséért pénzért adja a bocsánatot a legnagyobb bűnökre is és nemcsak az elkövetettek, hanem az elkövetendőkre is. Különbösen is a pénzt mindig sokra becsülte és szívesen fogadta a vallásosság képében; nem ugyan az özvegy asszony két fillérjét, hanem a tizezer talentomokat (V. ö. Márk 7, 10—13.).

Igy az egyház évszázadokon át megalkotta Krisztus keresztyénységéből a kényelem keresztyénységét. Félretette és eltiltotta a gondolkozást; az élettől elválasztotta a vallást. A hívektől keveset kívánt és mindent megígért nekik. Formásokat kívánt, formásokat adott cserébe, de tekintélyével biztosította a világot arról, hogy mindez Istennek szerfölött kedvére van. Így az új bor: Jézus vallása, ó tömlőbe került. Beszorították azokba a formásokba, amelyeket több kevesebb változtatással minden Krisztus előtt való vallásban megtalálunk. Igaz, hogy ezt az ó tömlőt a művészetek új alkotásaival díszítették föl, új névre keresztelték el; de csak ó tömlő maradt. A Jézus vallását lelkesedéssel csodálhattuk: a középkor keresztyénységét szomorúsággal megsirathatjuk.

✱

Az egyház visszament a múltba, az élet haladt előre. Az élet törvénye kérlelhetetlen: a fejlődést, a haladást semmiféle papirend hatalma, semmiféle zsinat átka meg nem állíthatja. Hasztalanul feszítenénk a rohanó vonat elé avult czérnaszálat . . . Az életnek az egyes emberi lélek

kivánságait és az emberi közösség nagy kérdéseit meg kellett oldania. Nem elégíthette ki az egyház hirdetése: hidd, mert lehetetlen; hidd, mert a tekintély palástjával felövezve mondom. Az egyház az életnek már nem áldása, hanem súlyos terhe volt. Az élet hiába fordult hozzá: tehát elfordult tőle; magára hagyta. Magára maradt az ó tömlő s mert ó tömlő volt, gyöngé volt, az új bor feszítő ereje szétszakította. Az új bor ereje . . . Jézus tanításának hatalma, igen, ez vetette szét a pompázó, tizenöt századon át ékesített, zsinati végzésekkel és átkokkal megerősített ó tömlőt.

Egy szegény, egyszerű barát, Luther Márton volt az a lelkes, csodálatos ember, aki a megmosolyogni való gyarlóságokon és az elszomorító visszaéléseken fölépült világgal szembeszállt. Szava, mint a betlehemi mezőn a karácsoni örömet hirdető szózat, zúgott végig a földön . . . Az emberi tekintély fölött áll Isten akarata. Krisztus vallása nem elhívés, hanem öntudatos meggyőződés. Senkinek hite, senkinek tudománya nem üdvözít, hanem egyedül a magad hite. Nem ér semmit semmiféle szertartás, akármilyen régi, akármilyen kedves szemnek és fülnek, bármilyen előkelő pap végzi; hanem egyedül a te cselekedeteid kellenek Istennek. Nem ér semmit az ünnepi keresztyénség, amely az esztendőből egy teljes hetet sem fordít Isten tisztelésére. Egész életed megszakíthatatlan istentisztelet legyen. Minden gondolatod, minden szavad, minden cselekvésed Istent szolgálja és tisztelje. Egyedül ez kedves őelőtte. Vallásod hassa át egész életedet; vallásod ragyogjon ki egész életedből. S hogy a vallás el ne szakadjon ismét az élettől, az új bor ó tömlőbe ne kerüljön, kimondja a magasztos gondolatot: az egyházat folytonosan javítani kell; vagyis Jézus szavaival szólva: az új bort új tömlőbe kell tölteni; a magunk szavaival szólva: a vallás haladjon együtt az élettal!

Egymaga volt Luther, arany és fegyver hatalma nélkül, de az igazság és Isten segítettek néki. Ők hárman meggyőzték a világot. Mily könnyű volna most a gondolat-szabadság születése napján magasztalni őt! Sokan csakugyan ezt a kényelmesebb föladatot választják. Azt hiszik,

hogy Luther, Zwingli, Kálvin és a többi dicső elvégezte a gondolkodás minden munkáját s nekünk nincs más kötelességünk, mint hajthatatlanul megállani annál, ami négy-száz év előtt megmondott. Azaz nem is megállani, hanem a protestáns keresztyén vallást is mennél kényelmesebbé tenni a magunk számára. Jézus tanítását ismét nyirbáljuk, alakítjuk, szabályokkal kötjük meg, hogy közel jusson kicsinyes érdekeinkhez s eltakarhassuk vele gyarlóságainkat. Ékesítjük az új bor ó tömlőjét . . . talán csak új formákat, más színeket, különböző vonalakat használunk, de a munka ugyanaz, mint a régi volt . . . Talán sokszor még ezek sem különböznek . . .

Az élet pedig tovább halad. A megoldott kérdések helyett újakat vet föl, amelyeket meg fog oldani, próbáljuk bár megkötözni avult czérnaszálakkal. Egykor az értelem elnyomása és a tekintély korlátlan hatalma ellen támadt. Ma az erkölcsi világfölfogás fogyatékoságait, a társadalmi és gazdasági berendezkedés visszásságait ostromolja. Ostromolja azt az erkölcsi fölfogást, amely szabályokba és parancsokba darabolja az istenszeretetet és az emberszeretet nagy kötelességét és ezeket kegyetlen ridegséggel, istenfélelem nélkül, emberszeretet nélkül húzza rá az élet minden megnyilvánulására és elítéli azt, amit nem tud aláhelyezni, helyesli mindazt, amit a szabályok szavaival igazolni tud. Ennek az erkölcsi felfogásnak fonákságát napjaink világították meg ezer beszédnél szebben. Az ember hirdette a hatodik parancsot: *ne ölj!* hirdette a hegyi beszédet: *mindaz, aki haragszik az ő atyjafiára, méltó az ítéletre* (Máté 5, 22.); hirdette a világbékét szóban és írásban és készült érdekből, anyagi haszonért a világháborúra. S mikor a gonosz munka gyümölcse megérett: az emberiség legdicsőbb tettének magasztalja a szomorú kötelességet.

Mint föltárta ezt a képmutatást, éppen úgy föltárja az élet a társadalom száz ferdeségét, az igazságtalanságok ezreit, a visszaélések millióit, a gazdasági bűnök sokaságát, az emberiség szörnyü sebeit és ezeken segíteni fog!

Balgaság volna ismét a tekintély palástjába burkolózni, a jövő nagy eseményei előtt a megkövesedett múltba fogózni. Közelebb kell mennünk az élethez, egészen közel,

vele együtt haladni, behatolni a jövőbe és meghódítani. Új tömlőbe kell tenni az új bort. Reformálni kell újból . . . különben magunkra maradunk és beteljesednek Jézus szavai: *Senki sem tölt új bort régi tömlőbe; különben az új bor a tömlőket szétszakítja, a bor is kiömlik, a tömlők is elpusztulnak.* És akkor hiába sopánkodunk a világ hitetlenségén és gonoszságán. Nem siránkozó Jerémiásokra van szükségünk, hanem a reformátorok lelkére, a gondolatszabadság, a haladás lelkére, amely a protestáns egyház alapgondolatához híven az egyes ember és az emberek közösségének fejlődését sürgeti és az élettel együtt végezi. És ha *az új bort új tömlőbe töltik, mindkettő megmarad* (Máté 9, 17.).

*

Jézus ma és mindörökké ugyanaz: ezzel az igével szokták az ó tömlők őrizői a fejlődést veszedelmesnek bélyegezni. Igen, Jézus ma és mindörökké ugyanaz. De nem ugyanaz és nem örök az a keret, amellyel az ő tanítását körülveszik. Az új bor ugyanaz; de az ó tömlőt újjal kell fölcserélni. Az ő vallása nem a lélek altatója, hanem ébresztője, amely fölrázza az embereket: Serkenj föl, aki aluszol!

Az ő vallása nem köti be a szemeket; az ő vallása lobogó fáklya, amely a sötétségben ülőknek nagy világosságot támaszt. Az ő vallása nem az örök mozdulatlanlás, hanem az emberiség vezére, amely elől jár és ragad magával a fejlődés útján.

Ez a keresztyén vallás. Így alapította meg Jézus. Ez a protestáns vallás. Így tisztították meg a reformátorok. Ilyen vallásra törekedjünk mind, amely gondolkodáson, megértésen, átélésen alapul, az életbe behatol, az élettel együtt jár, folyton megújódik, az ó tömlőt újjal cseréli föl. És ebben a megújulásban örökké él.

Amen.

NÁNAV BÉLA.

A „*Vasárnapi Ujság*“ szeptember 19-ediki száma újra négy pompás rajzot közöl *Bayros Ferencztől*, a hírneves német rajzolóművésztől, háborus epizódok dramatikus képeit. *Vaszary Kolos* temetéséről két kép szól, *Vaszary János* kitűnő festőművésziünk pedig lerajzolta az elhunyt egyházfejedelmet halottas ágyán. A háborut ismét egész tömeg pompás felvétel mutatja be, úgy az északi, mint a délnyugati harcterről, egy külön csoport a lengyel légió hősiesség küzdelmét mutatja be. Szépirodalmi olvasmányok: *Laczkó Géza* regénye. *Kuprin* regénye az orosz katonai életből stb. Egyéb közlemények s a rendes heti rovatok: a háboru napjai, irodalom és művészet, sakkjáték, halálozás stb. — A *Vasárnapi Ujság* előfizetési ára negyedévre **öt korona**, a „*Világkrónika*“-val együtt **hat korona**, Megrendelhető a „*Vasárnapi Ujság*“ kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. sz.). Ugyanitt megrendelhető a „*Képes Néplap*,“ a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre **két korona 40 fillér**.

SZTOJKAI természetes gyógyhatású SAVANYUVIZ,

melyet gyógyhatásánál fogva a leghírnevesebb egyetemi tanárok és főorvosok ajánlanak, kapható minden fűszer-, csemege és ásványvíz-kereskedésben. ○○○○○○ Kizárólagos egyedáruda Nagybánya, Felsőbánya és vidéke részére:

GLAVITZKY KÁROLY fűszer-, csemege- és ásványvíz-kereskedésében, Nagybányán. ○○○○○○○○○○○○○○○○○○

Hogy képzelik a gyermekek a háborút? Kedves sorozatot kezd ezzel a címmel a *Jó Pajtás*, *Sebők* Zsigmond és *Benedek* Elek képes gyermeklapja legújabb, szeptember 19-ediki számában: kis gyermekek rajzait a háborúról, a naiv fantázia szeretetreméltó termékeit. Ugyanebbe a számba verset írtak *Feleki* Sándor és *Madarassy* Erzsébet, elbeszélést *Zöldi* Márton, *Sebők* Zsigmond folytatja „*Tamássy Irénke*“ című regényét, *Faragó* Géza kedves képet rajzolt *Endrődi* Béla verséhez, *Zsiga bácsi* mulatságos mókát mond el. *Faragó* Jenő regényének folytatása, a rejtvények, szerkesztői üzenetek egészítik ki e szám gazdag tartalmát. A *Jó Pajtás*-t a Franklin-Társulat adja ki: előfizetési ára negyedévre 2 korona 50 fillér, félévre 5 korona, egész évre 10 korona. Egyes szám ára 20 fillér. Előfizetéseket elfogad és mutatványszámokat küld a *Jó Pajtás* kiadóhivatala Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

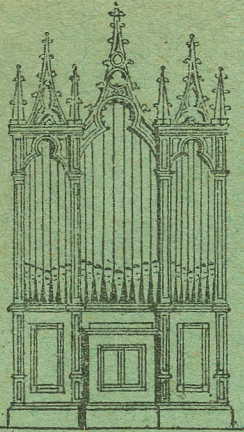
== SZERVEZZÜNK KÖZNAPI ISTENTISZTELETEKET!

Csakis prot. lelkészek számára **
 Átdolgozott bibliai idézetekkel ***
 Művészi erős kötésben ****
 Ugy hogy forgatni nem kell *****
 A százötven zsoltár alapján ****
 Az őszövétség háborus szellemében
 készült

Révész János Köznapi imakönyve

Ára az IGEHIRDETŐ előfizetőinek 5 korona. .... (Bolti ár 6 korona).

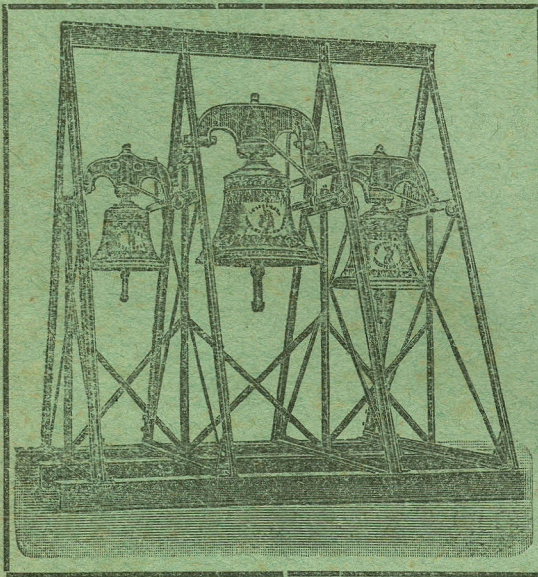
— Megrendelhető a szerzőnél Nagybányán. —

ORGONA- ÉS HARMONIUMGYÁR. **ORSZÁGH SÁNDOR ÉS FIA**
cs. és kir. udv. száll. **RÁKOSPALOTA** (Bpest mellett).
Gözerőhajtás és saját villamos világítással berendezve. — Alapított 1861. évben

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy díszoklevéllel” első díj és „Ferencz József lovagrenddel,” az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” első díj, az 1906. évi kassai kiállításon „díszoklevéllel” első díj kitüntetéssel; azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés. Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű, főleg a legújabb légnyomatú pneumatikai orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. — Szolid munka és jutányos árak. — Kisebb orgonák készletben vannak. Eddig 900-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszés szerinti rajz- és változat-összeállításra megrendelésre készülnek. Tervezeteket és rajzokat kívánatra küldünk.

AZ IGEHIRDETŐ I—IX. KÖTETE
KAPHATÓ A' KIADÓHIVATALBAN; FÜZVE 10 KOR.,
KÖTVE 12 KORONA EGYENKINT.

Hazánk legrégebb

— **harangöntő déje** —

Alapított 1816-ban.

 Tíz évi jótállás.

Előnyös feltételek

 engedetne k

Seltenhofer
Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udv. szállítók

— **Sopronban.** —

Ajánlják legjobban berendezett harangöntődjüket a t. községeknek és egyházaknak. — **Harangok,** bármely nagyságban és zengzetben, csak a leg-

finomabb harangérczből, tiszta csengő hanggal öntetnek. **Repedt harangok** újraöntetnek; ezek, valamint az új harangok is, a már meglevőkhöz teljes összhangzatban öntetnek. Minden harang hangja előre határozottatik meg.

○ Különösen figyelmeztetjük szabadalmazott kovácsolt vasból készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronával bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakíttatnak. **Kovácsolt vasból** készült tűzmentes **harangállványokat,** czélszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. **Költségvetésekkel s képes árjegyzékkel** postafordultával szolgálunk.